vergadering **C358**
zittingsjaar 2021-2022

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie

van 19 juli 2022

(Deze vergadering werd via videoconferentie georganiseerd.)

Vlaams Parlement

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Stijn De Roo aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de resultaten van de Grote Waterenquête 2022
– 3607 (2021-2022) 5

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de stroomgebiedbeheerplannen Schelde en Maas
– 3636 (2021-2022) 7

VRAAG OM UITLEG van Stijn De Roo aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse Regering
– 3643 (2021-2022)
VRAAG OM UITLEG van Hannes Anaf aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse Regering
– 3644 (2021-2022)
VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse Regering
– 3650 (2021-2022)
VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en 3M
– 3662 (2021-2022)
VRAAG OM UITLEG van Willem-Frederik Schiltz aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen de Vlaamse Regering en 3M
– 3669 (2021-2022) 11

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het rapport 'Weerbaar Waterland', dat overstromingsdeskundige Henk Ovink in opdracht van minister Lydia Peeters heeft opgesteld
– 3653 (2021-2022) 35

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het uitstel van de beslissing van de Vlaamse Regering in het Ventilusdossier
– 3668 (2021-2022) 38

VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oversubsidiëring van zonneparken via groenestroomcertificaten
– 3620 (2021-2022)
VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oversubsidiëring van zonneparken
– 3623 (2021-2022)
VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oversubsidiëring van grote zonneparken
– 3649 (2021-2022) 41

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over Mijn VerbouwPremie voor stookolie- en gasketels
– 3634 (2021-2022) 48

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de aanpassing van het Windplan 2025
– 3675 (2021-2022) 53

VRAAG OM UITLEG van Stijn De Roo aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de resultaten van de Grote Waterenquête 2022
– 3607 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer De Roo heeft het woord.

Stijn De Roo (cd&v): Minister, sinds 2018 neemt VLAKWA, het Vlaams Kenniscentrum Water, in samenwerking met AquaFlanders, de sectorfederatie van de Vlaamse waterbedrijven en rioolbeheerders, en de Universiteit Gent de Grote Waterenquête af. De bevraging van dit jaar werd gelanceerd op Wereldwaterdag, 22 maart 2022, en liep tot en met 22 april. De resultaten zijn gebaseerd op antwoorden van 2636 respondenten uit Vlaanderen.

Uit de resultaten blijkt dat de Vlaming in de toekomst een belangrijke rol ziet weggelegd voor regenwater. In de eerste plaats omdat het volgens de respondenten kostenbesparend is en goed voor het milieu. Ze zien regenwater als de meest geschikte bron voor tal van toepassingen zoals schoonmaken, de tuin sproeien, de wc doorspoelen en de was doen. Opvallend in de resultaten is dat 63 procent van de respondenten in de toekomst zou kiezen voor regenwater om te douchen.

De respondenten kregen ook deze vraag voorgeschoteld: "Ongeveer de helft van het kraanwater in Vlaanderen wordt geproduceerd uit oppervlaktewater (rivieren, kanalen) en de andere helft uit grondwater. Welke andere waterbronnen mogen watermaatschappijen gebruiken om kraanwater te produceren?". Daaruit blijkt dat de meerderheid, 76 procent, onverschillig is ten aanzien van de bron van kraanwater, dat 88 procent regenwater aanvaardt als bron voor kraanwater, gevolgd door 75 procent die zeewater aanvaardt.

Minister, dat roept toch enkele vragen op. Ik heb er een viertal voor u.

Hebt u kennisgenomen van de resultaten van de Grote Waterenquête? Wat zijn volgens u de belangrijkste resultaten?

Hoe staat u tegenover het toenemend draagvlak voor regenwater voor toepassingen waar een lokale zuivering vereist is, bijvoorbeeld douchen waar die zuivering vaak via elektrisch gevoede uv-filters gebeurt? Hebt u reeds een berekening uitgevoerd die de kosten voor de consument en de overheid en de totale klimaatimpact van het inzetten op dergelijke kleinschalige installaties in kaart brengt? Zo nee, wanneer mogen we een dergelijke studie verwachten?

Het gebruik van eigen regenwater heeft voordelen bij voldoende voorraad. In periodes van aanhoudende droogte komen regenwaterputten op hetzelfde moment leeg te staan, zijn de waterstanden laag en verwachten consumenten een toelevering via het net. Hoe wilt u, minister, omgaan met de piekvragen naar water in periodes van droogte? Op welke manier zet u in op het bufferen van water en op het tijdig vullen van buffers, ook lokale buffers?

Tot slot, welke plaats heeft het transporteren van water vanuit de regio's waar wel water ter beschikking is volgens u in de toekomst in het drinkwaterbeleid?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u wel, collega De Roo.

We hebben kennisgenomen van de resultaten. Ik denk dat het belangrijk is om de volgende zaken te onthouden en deze bevestigen trouwens waar we beleidsmatig

op inzetten: het bewustzijn rond de huidige uitdagingen op het vlak van watervoorziening en watergebruik en op het vlak van overstromingen is duidelijk aanwezig. Bijna driekwart van de bevraagden drinkt altijd of vaak kraantjeswater. Bij bijna 80 procent is er ook een grote bereidheid om regenwater thuis op te vangen en te gebruiken. Bij 90 procent is er grote bereidheid om het eigen waterverbruik thuis te verminderen en grote bereidheid om maatregelen te nemen om regenwater beter te infiltreren en zo de grondwaterstanden aan te vullen. Zo lees ik dat bijna 90 procent bereid is om geen verharding meer bij te plaatsen of om voor waterdoorlatende verharding te kiezen. 33 procent zou bestaande verharding zelfs willen wegnemen.

Het is duidelijk dat iedereen zich bewuster wordt van de acties die we zelf kunnen nemen rond water. Dat is ook een van de pijlers van de Blue Deal: iedereen moet mee aan de kar trekken. Dat de Vlaming openstaat voor alternatieven, is dan ook positief om de wateruitdagingen in de toekomst aan te pakken.

Zoals u ook terecht stelt, is er om het regenwater om bijvoorbeeld te douchen te gebruiken een extra zuivering nodig om gezondheidsrisico's op te vangen. Ik heb nog geen volledig beeld of overzicht van de extra kosten voor die extra zuiveringsstap. Naast de installatiekosten zijn er ook onderhoudskosten voor deze extra zuivering. Ook is er een ontdubbeling nodig van het leidingnetwerk in huis, want er mag geen verbinding zijn tussen het leidingnetwerk waar kraanwater doorstroomt en het gezuiverde regenwater. Daarnaast zal er vaak nood zijn aan een bijvulsysteem of een systeem om te schakelen naar leidingwater wanneer het regenwater bijvoorbeeld opraakt.

De totale kosten kunnen dus snel oplopen maar ik zal aan de administratie vragen wat er beschikbaar is van studiemateriaal hierrond zodat we hier een beter beeld van krijgen. Het is een zeer terechte vraag.

U haalt een pijnpunt aan rond het extra gebruik van regenwater bij individuele gebouwen en woningen. We zijn ons daarvan bewust. De waterbedrijven hebben dit dan ook meegenomen bij het uitwerken van de langetermijnvoorzieningsplannen.

Zoals reeds eerder toegelicht in deze commissie deden en doen ze daar heel wat investeringen rond, zoals het beter aansluiten op elkaars netwerken zodat er een maximale back-up is, inzetten op nieuwe bronnen en water ondergronds stockeren.

Zoals u weet, heeft de Vlaamse Regering vorige week een aangepaste, ambitieuzere hemelwaterverordening goedgekeurd waardoor de volumes van verplichte hemelwaterputten toenemen en verplichten we meer toepassingen zodat we langere droogteperioden kunnen overbruggen.

Wat betreft uw laatste vraag: dit is geen toekomstig beeld, dit gebeurt nu al. Deze interconnectiviteit is beschreven in de Strategische Planning voor Waterbevoorrading, deel openbare drinkwatervoorziening. U kunt dit plan en de bijbehorende investeringen met een simpele muisklik raadplegen op de website van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM).

De voorzitter: De heer De Roo heeft het woord.

Stijn De Roo (cd&v): Minister, dank u voor uw antwoord. Het is een zeer goede zaak dat iedereen veel bewuster omgaat met water en er meer over nadenkt. De resultaten van de enquête bewijzen dat ook. Mijn pleidooi is om het gezond verstand te blijven gebruiken en dat we niet wegens het water op het einde van de rit een grotere klimaatimpact gaan hebben en bijvoorbeeld ook gaan subsidiëren vanuit een overheid. Ik denk aan al die kleine, individuele waterzuiveringsinstallaties op het vlak van regenwater. U hebt gezegd dat u dat zult doen en ik vind dat ook goed, maar we moeten toch goed gaan onderzoeken of de impact op het einde van

de rit gunstiger is want uiteindelijk heeft de overheid geïnvesteerd in een leidingnetwerk zodat op een zeer efficiënte manier – en het zal nog efficiënter worden als de lekken uit het systeem zijn – water tot bij de particulieren kan geraken. We moeten ook oppassen dat we dat systeem niet volledig overboord gooien en te veel gaan inzetten op zeer kleinschalige installaties maar effectief kijken dat we op het einde van de rit nog goede dingen aan het doen zijn.

Wat betreft de buffering heb ik via via vernomen dat maatschappijen voor de droogte regelmatig wel eens communiceerden om wanneer de regenwaterput snel leeg geraakt, hem dan te vullen met kraantjeswater als je weet dat het niet meer gaat regenen en als je met toepassingen zit die gebruikmaken van regenwater. Minister, ik heb die communicatie zelf niet ontvangen of nergens gezien, ook al ben ik nogal sterk bezig met drinkwater. Dat roept bij mij wel wat vragen op. Als ik het al niet te zien krijg, hoe komt die boodschap dan voldoende aan bij de consumenten?

Ik heb nog een bijkomende vraag. Ondanks de perceptie dat water schaars is en dat het onvervangbaar is, heeft 47 procent van de respondenten aangegeven dat ze niet weten hoeveel water ze jaarlijks verbruiken. 27 procent heeft geen idee van wat de jaarlijkse waterrekening is. Maar 57 procent, dus een groot deel, geeft aan dat ze advies wensen over hun watergebruik en het optimaliseren ervan. Hoe wilt u ingaan op de vraag van een meerderheid van de bevraagden om beter geïnformeerd te zijn over watergebruik thuis?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega De Roo, in de omzetting van de Drinkwaterrichtlijn zit ook de betere info rond waterverbruik thuis. Dat is ook vorige week op de ministerraad geweest. Ik zal vragen aan onze administraties om daar een betere communicatie over te doen. Ik denk dat dat inderdaad wel nodig is, voor eenieder die effectief zuinig wil omgaan met drinkwater.

Nu, de drinkwatermaatschappijen werken meer dan ooit samen en zijn in overleg gegaan, ook voor de investeringen die ze de komende jaren zullen doen. Op zich is dat positief, maar u hebt wel een punt dat dit een wat bredere campagne mag zijn waarbij iedereen zich kan informeren. Ik zal dat doorgeven aan de administratie.

De voorzitter: De heer De Roo heeft het woord.

Stijn De Roo (cd&v): Dat volstaat. Dank u wel.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de stroomgebiedbeheerplannen Schelde en Maas
– 3636 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Vrijdag 1 juli heeft de Vlaamse Regering de stroomgebiedbeheerplannen goedgekeurd. U weet dat ik heel wat vragen over de stroomgebiedbeheerplannen gesteld heb, en vooral over de ondermaatse doelstelling van amper 10 procent propere rivieren in Vlaanderen tegen 2027. U antwoordde telkens – er waren plannen die in openbaar onderzoek gegaan waren in 2021 – dat u de ambitie zeker zou verhogen, en zeker in West- en Oost-Vlaanderen. Ik moet vaststellen, nadat ik uw goedgekeurd stroomgebiedbeheerplan gelezen heb, dat die belofte niet is ingewilligd. In Oost- en West-Vlaanderen doet u inspanningen

voor slechts één waterloop, de Kalkense Vaart, om de waterkwaliteitsdoelstellingen te realiseren tegen 2027.

Wat u wel doet: u voegt aan de stroomgebiedbeheerplannen een conceptnota toe, waarin u beschrijft hoe u na 2027 een 'stroomversnelling' zult aanpakken. In deze nota beperkt u zich nagenoeg volledig tot de afspraken die al in het regeerakkoord zitten. Er staan wel titeltjes in rond de beloofde aanpak inzake erosie en het bestrijden van de nutriëntendruk, maar we zien daar geen concreet voorstel. Nochtans zijn dat twee grote problematieken die heel belangrijk zijn om de waterkwaliteit te verbeteren.

Minister, zijn deze plannen afgetoetst met Europa, aangezien u maar 10 procent van de doelstelling van de kaderrichtlijn Water haalt? Hoe zal Europa daarop reageren? Wat verwacht u daarvan?

Waarom verhoogde u de inspanningen in West- en Oost-Vlaanderen nauwelijks ten opzichte van de plannen die in het openbaar onderzoek zaten?

In de conceptnota wordt nauwelijks aandacht besteed aan erosie en nutriëntendruk. Nochtans was ook dat een belofte die u maakte. Hoe zal het ingediende plan een antwoord bieden op de uitdagingen inzake erosie en nutriëntendruk?

Welke financiering hangt vast aan de conceptnota 'stroomversnelling'?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega Schauvliege, in tegenstelling tot wat u – zowel hier maar ook op sociale media – verspreidt, zullen de inspanningen niet in 10 procent, maar wel in 33 procent van de waterlichamen een goede toestand beogen. Het is wel belangrijk om dat correct te zetten. In deze waterlichamen zullen we alle acties die nodig zijn om de goede toestand te bereiken, volledig uitvoeren tijdens deze planperiode. Maar, en dat is de nuance die u lijkt te vergeten, er is sowieso een periode van natuurlijk herstel nodig. Dat is een biologisch proces dat afhangt van verschillende factoren. Op de factoren waar we vat op hebben, zullen we natuurlijk de nodige inspanning doen voor die waterlopen.

De plannen worden nu gerapporteerd aan de Europese Commissie. Dat is ook logisch. Dat betekent ook dat er overleg geweest is met Europa. In het kader van de gemeenschappelijke implementatiestrategie van de kaderrichtlijn Water heeft onder andere overleg plaatsgevonden over de toepassing van termijnverlenging.

Dat we in Oost- en West-Vlaanderen maar slechts voor één waterloop bijkomende inspanningen doen, is geen correcte weergave. Van de tien waterlopen waarvan het ambitieniveau verhoogd werd, zijn er zeven gesitueerd in de provincies West- en Oost-Vlaanderen. Samen met de twee waterlopen waarvoor het ambitieniveau al verhoogd werd naar aanleiding van het openbaar onderzoek, maakt dat dat in totaal in deze twee provincies voor negen waterlichamen een hoger ambitieniveau nagestreefd wordt.

Ik wil nogmaals benadrukken dat het niet klopt dat de ambitie in deze twee provincies niet hoog zou zijn. De hogere aanwezige drukken en grotere doelafstand maken dat in deze provincies tijdens de planperiode verhoudingsgewijs vaak grotere inspanningen geleverd zullen moeten worden om de stikstof- en fosfordrukken terug te dringen, onder meer door landbouw en via afvalwaterzuivering. In het stroomgebiedbeheerplan wordt voor elk waterlichaam geduid wat de doelafstand nog is en welke doelstellingen tijdens de planperiode gerealiseerd moeten worden.

De stroomgebiedbeheerplannen bevatten voor elke waterloop in Vlaanderen duidelijke doelstellingen om de verontreiniging van zowel stikstof als fosfor aan te

pakken. Het regeerakkoord stelt dat het mestbeleid, het erosiebeleid en het landbouwbeleid maximaal op de stroomgebiedbeheerplannen afgestemd moeten worden. Ik zal dit dus wat mijn bevoegdheden betreft ook doen in de opmaak van MAP 7 (mestactieplan) en het juridisch kader voor de erosieproblematiek dat ik aan het uitwerken ben. Een belangrijk uitgangsprincipe hierbij is dat we de lijn van 'de vervuiler betaalt' zullen doortrekken richting erosiebeleid.

De uitvoering van de stroomgebiedbeheerplannen vergt het engagement van alle partners. Ik reken hiervoor daarom ook op het engagement van iedereen, ook van de minister van Landbouw, zodat we elk binnen onze bevoegdheden de maatregelen nemen die nodig zijn om de doelstellingen te bereiken.

Met betrekking tot de bijkomende financiering kan ik u meegeven dat deze discussie zal plaatsvinden bij de begrotingsbesprekingen in september 2022.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, dat is natuurlijk de discussie. U zegt dat u in 33 procent van de gevallen tegen 2027 een goede toestand zult bereiken. Als ik, maar ook de milieubewegingen, er de kaartjes op nakijken, zien wij dat voor klasse 1 en klasse 2, de oppervlaktewaterlichamen waarvan de goede toestand in 2027 bereikt is – niet 'bereikt zal worden' maar 'bereikt is' –, we maar aan 10 procent komen. U rekent natuurlijk de categorie erbij waarvan men inspanningen doet om die mogelijk te bereiken. Maar er is absoluut nog geen garantie dat die inspanningen bereikt zijn. En daarover gaat de discussie. Dit is eigenlijk net hetzelfde als wat in het openbaar onderzoek ter discussie voorlag. Die ambitie van 10 procent blijft.

Niet alleen ik zeg dat die ambitie laag is. Dat zeggen ook de milieubewegingen, want die kondigden onmiddellijk na de afkondiging van de stroomgebiedbeheerplannen aan dat ze actie gingen ondernemen tegen de beperkte ambitie van de Vlaamse overheid. Zij zijn zo ontgoocheld, vooral ook over het uitblijven van MAP 6 en MAP 7, dat ze de Vlaamse Regering zullen dagvaarden.

Ik herhaalde daarnet al dat er weinig ambitie is inzake de nutriëntenproblematiek. En wat blijkt? Dat er volgens de bindende kaderrichtlijn niet meer dan 50 milligram nitraat per liter aanwezig mag zijn in het oppervlaktewater in heel Vlaanderen, maar dat die drempel in 31 procent van de meetpunten wordt overschreden. De toestand verslechterde bovendien de afgelopen jaren. Gecombineerd met die beperkte ambitie in de stroomgebiedbeheerplannen, zitten we niet alleen op het vlak van de kaderrichtlijn Water met een probleem, maar ook op het vlak van de Nitraatrichtlijn.

De milieubewegingen kondigen dus actie aan. Ze dagvaarden de Vlaamse Regering. Ze pikken die lage ambities van de Vlaamse Regering niet en zullen, net zoals ze een nitraatzaak hebben opgestart, een waterzaak opstarten, wat kan leiden tot een vergunningsstop. Dat is toch wel heel ernstig. Hoe zult u dat voorkomen, minister? Hoe zult u voorkomen dat de milieubewegingen naar de rechtbank stappen, niet alleen vanwege het feit dat uw ambitie op het vlak van de stroomgebiedbeheerplannen zo laag is, maar vooral ook, direct daaraan gelinkt, dat u MAP 7 nog altijd niet hebt aangevat?

De voorzitter: Mevrouw Perdaens heeft het woord.

Freya Perdaens (N-VA): Minister, in tegenstelling tot de collega ben ik natuurlijk een pak positiever ingesteld. Ik erken wel het werk dat u geleverd hebt met alweer een niet evident dossier. Het is nodig om nieuw beleid te gaan voeren. Daarvoor zijn stappen nodig. U zet die stappen.

We moeten natuurlijk wel alle beleidsdomeinen meekrijgen. Dat is een gegeven. U verwees er zelf al eventjes naar. Wat betekent dit dossier concreet voor onder andere het MAP-dossier?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega Schauvliege, ik vind het eigenlijk wel jammer. Het is precies ook nooit genoeg. Er werd aan de stroomgebiedbeheerplannen nog een extra conceptnota toegevoegd binnen de Vlaamse Regering. Dat was ook nodig. Ik had dat ook gezegd in de commissie. We hebben die inspanningen dan ook gedaan met de Vlaamse Regering, zoals we doen met heel veel van onze beleidsdomeinen. Maar het zal voor u nooit genoeg zijn, denk ik. Ik vind dat jammer. Ik vind dat er soms ook wel vanuit de oppositie kan worden meegegeven dat dat toch allemaal zaken zijn waarin we vooruitgaan. Ik denk dat dat het belangrijkste is.

Ik denk dat het logisch is dat je de waterlichamen erbij telt waar natuurlijk herstel zal optreden, want je doet die inspanningen, maar je bent ook afhankelijk van de biologie.

Met betrekking tot uw vraag over het mestbeleid en de Nitraatrichtlijn kan ik u meegeven dat de stroomgebiedbeheerplannen net heel duidelijk zijn. De stroomgebiedbeheerplannen zijn een hefboom. Ze zetten de lijnen uit voor een aangescherpt beleid op die vlakken en domeinen. MAP 7 zal dus ook volgen op de stroomgebiedbeheerplannen, maar we mogen ook niet vergeten dat de doelstelling groot is. Het gaat immers over waterlopen waarvan we eigenlijk al decennialang weten dat ze niet goed zijn. Daar moeten dus inderdaad heel wat inspanningen gebeuren. Die doen wij ook, ook met de nota inzake de stroomversnelling. Daar zit ook heel wat nieuw beleid in. Uiteraard zullen de stikstofmaatregelen die we ook zullen nemen, hier ook wel een effect op hebben, net zoals ze een effect zullen hebben op het klimaat.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, u kondigde na de afronding van het openbaar onderzoek aan dat u meer inspanningen zou doen om de waterkwaliteit beter te krijgen. Dit moest duidelijk ambitieuzer. Dat hebt u meerdere keren verklaard. Op 1 juli keurde de Vlaamse Regering een nota goed die bijna exact dezelfde was als deze die in openbaar onderzoek is gegaan. Het gevolg is dat 10 procent van de waterlopen tegen 2027 daadwerkelijk proper zal zijn, en daarmee moet Vlaanderen het stellen.

U voegde er dan een intentienota bij waarin u vertelt wat er moet gebeuren na 2027 om al de rest proper te krijgen. Dat vindt u dan ambitieus beleid. Minister, zo kan een klein kind beleid voeren: de schuld voor alles wat fout loopt op uw voorganger steken en wat er moet gebeuren doorschuiven naar de toekomst. Daar is de Vlaming de pineut van. Wij hebben proper water nodig. 10 procent, dat is een zware onvoldoende. Ik begrijp dus niet hoe u het met een resultaat van 10 procent zo kunt voorstellen alsof u een fantastisch resultaat boekt. Ik maak me vooral zeer grote zorgen, en niet alleen over de waterkwaliteit, en de drinkwatervoorziening, want die is daar rechtstreeks aan gekoppeld. Ik maak me er ook zorgen over dat het gebrek aan ambitie van de Vlaamse Regering ook zal leiden tot een nieuwe waterzaak en mogelijkerwijze tot een vergunningsstop. U kondigt een stroomversnelling aan vanaf 2027. Dit zal dan inderdaad leiden tot een stroomversnelling, maar dan wel qua rechtszaken. Ik denk dat dat de foute weg is. Het was beter geweest dat u die ambitie had opgeschroefd, zodat er meer waterlopen in een goede, gezonde en propere toestand zouden zijn.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Stijn De Roo aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse Regering
– 3643 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Hannes Anaf aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse Regering
– 3644 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse Regering
– 3650 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en 3M
– 3662 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Willem-Frederik Schiltz aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de saneringsovereenkomst tussen de Vlaamse Regering en 3M
– 3669 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer De Roo heeft het woord.

Stijn De Roo (cd&v): Minister, de Vlaamse Regering besliste om een gecoördineerde juridische aanpak te voeren over de procedures met 3M over de verontreiniging met poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS). Dat is natuurlijk al regelmatig aan bod gekomen, onder andere in een zeer uitgebreide onderzoekscommissie, en waar nu gevolg aan is gegeven met die gecoördineerde juridische aanpak. Dat is het resultaat bij de Vlaamse Regering.

Dit resulteerde in een saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse overheid, inclusief de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) en de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), ondertekend op 6 juli 2022. De overeenkomst werd aan de leden van de commissie Leefmilieu ter inzage bezorgd. Bij mij was het bij het opstellen van de vraag niet duidelijk in hoeverre wij in detail konden treden in verband met de bedragen die daarin vernoemd waren. Vandaar dat de vraag eerder algemeen bekeken is, maar dan houden we de vragen over die bedragen voor de repliek.

De overeenkomst bevat onder meer toegevingen en verplichtingen van beide partijen over de aanpak van de PFAS-vervuiling, de verplichtingen en communicatie die hiermee gepaard gaan, het afzien van openstaande subsidies, maar ook de afstand van vorderingen en rechten vanuit de overheid en de beëindiging van hangende procedures door 3M.

Dat roept een aantal vragen op, minister.

Hoe en in welke omstandigheden kwam de overeenkomst tussen 3M en de Vlaamse overheid, inclusief de OVAM en de VMM, tot stand? Kunt u meer toelichting geven over het proces en de houding van de onderhandelende partijen? Hoe evalueert u de gesloten saneringsovereenkomst?

Op welke manier en op basis van welke schattingen kwamen de bedragen die zijn opgenomen in de overeenkomst tot stand? Bijvoorbeeld het bedrag voor de waarborg,

het bedrag voor de Vlaamse overheid, de betaling aan Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM), enzovoort.

Houden de bedragen rekening met de kosten ten gevolge van opgelopen vertragingen, bijvoorbeeld bij de Oosterweelwerf?

Welke financiële risico's neemt de Vlaamse overheid door afstand te doen van vorderingen en rechten, zoals voorzien in de overeenkomst?

Komt de overeenkomst volgens u overeen met de aanbeveling van de Onderzoekscommissie PFAS-PFOS, namelijk, en ik citeer: "De Vlaamse overheid moet op alle mogelijke manieren 3M verantwoordelijk stellen om zo de volledige factuur van de aangerichte vervuiling, inclusief de sanering en de afgeleide milieu-, economische en gezondheidsschade door 3M te laten vergoeden."?

De voorzitter: De heer Anaf heeft het woord.

Hannes Anaf (Vooruit): Collega De Roo heeft de zaak al voor een stuk geschetst. De bedragen zijn ook al genoemd in de persconferentie, dus ik denk niet dat daar geheimen over zijn. Het gaat in totaal om zo'n 571 miljoen euro. Voor een deel gaat het over eerder gemaakte engagementen, bijvoorbeeld de eerder aangekondigde investering van 150 miljoen euro op de site in Zwijndrecht. Ook de 5 miljoen euro aan steun voor de lokale landbouwers die eerder was aangekondigd, zit daarin.

Voor de rest gaat het om de meest urgente saneringsacties, en ook een schadevergoeding aan de Vlaamse overheid, die dan 'naar eigen goeddunken' gebruikt kan worden voor de aanpak van de PFAS-problematiek rond de 3M-site. Onder meer de gezondheidsonderzoeken die werden opgezet, en die – naar ik vandaag begrepen heb – eindelijk ook naar Rechteroever uitgebreid zullen worden, zouden ermee bekostigd kunnen worden. Het gaat ook over de financiële en technische ondersteuning voor het Oosterweelproject aan Lantis en – en dat is op zich maar billijk, want ook al gaat het om een klein bedrag, het is symbolisch belangrijk – 1,3 miljoen euro aan overheidssubsidies die worden teruggestort.

Een van de belangrijkste conclusies van de Onderzoekscommissie PFAS-PFOS was dat als iemand verantwoordelijk was voor de jarenlange PFOS-vervuiling in Zwijndrecht, dat dan de Amerikaanse multinational 3M is. Ik denk dat het een belangrijke stap is dat 3M nu zelf verantwoordelijkheid erkent en zich engageert om de vervuiling in het woongebied op te kuisen, of toch voor een stukje.

Het principe moet altijd zijn dat de vervuiler moet betalen. Daarom is het belangrijk dat 3M niet alleen opdraait voor de historische vervuiling, maar ook aangesproken kan worden voor alle mogelijke schade die zich in de toekomst nog zou kunnen voordoen, zowel de gezondheidsschade voor alle inwoners van Zwijndrecht en omgeving, toekomstige milieuschade, bijkomende kosten voor de Oosterweelwerf, want de ramingen zijn nu al hoger dan hetgeen wordt toegekend in deze overeenkomst … Ik maak me daar toch wat zorgen over.

Ik stel ook vast dat in de overeenkomst niet alleen een aantal bepalingen staan over vrijstellingen van aansprakelijkheid voor 3M, maar daarnaast vooral ook een aantal heel verregaande bepalingen over de afstand van vorderingen en rechten. Zo is onder andere bepaald dat de overheid geen toekomstige kosten voor bloedbemonstering, kosten voor de bewaking of beoordeling van het effect van PFAS, kosten voor gezondheidszorg, medische diensten, of kosten voor de verwijdering of het beheer van PFAS afkomstig van 3M meer kan verhalen op 3M, ook als die kosten momenteel nog niet voorzienbaar zijn. Daar maak ik mij toch zorgen over, minister.

Kunt u toch nog eens toelichten wat dit akkoord nu concreet betekent voor de aansprakelijkheid van 3M in de toekomst?

Bent u het met mij eens dat 3M voor álle kosten zou moeten opdraaien en dat de Vlaamse Regering de handen ook vrij moet houden om 3M ook in de toekomst daartoe te dwingen?

Bent u van oordeel dat de overeenkomst met 3M dit voldoende garandeert?

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Ik wil graag aansluiten bij deze vragen. Het klopt inderdaad dat er een saneringsovereenkomst is opgesteld met 3M, en dat die op 6 juli in de pers werd gepresenteerd. De bedragen zijn daarnet door de collega's genoemd. In totaal gaat het over ongeveer een half miljard euro dat op tafel is gelegd. We kunnen zeggen dat dat een stap vooruit is, zeker als we kijken vanwaar we komen een jaar geleden, met een dading die 3M er enkel toe verbond om 75.000 euro te betalen en de afspraak regelde, en waarvan heel wat milieujuristen toen stelden dat de Vlaamse Regering zich daardoor in een zwakke positie had geplaatst.

Nu, wat blijkt ook? Die uitspraken die milieujuristen toen gedaan hebben, na de beoordeling van die daging, worden ook bevestigd door een juridische analyse die opgemaakt is in de aanloop van het opstellen van deze overeenkomst. Want naast het feit dat men zegt dat de dading ervoor zorgt dat Vlaanderen in een zwakke juridische positie staat, wordt in die juridische analyse bovendien gesteld dat de positie van de Vlaamse overheid verzwakt was, en dat er een risico voor medeaansprakelijkheid is. Want in de periode tussen 2004 en 2021 zou een rechter, in geval van procedure, de handelswijze van de Vlaamse overheid als onvoldoende daadkrachtig kunnen classificeren.

Dan verwijst die juridische nota naar het Vlaamse Gewest, de OVAM, de milieuinspectie. Zij zouden in die periode immers regelmatig geconfronteerd geweest zijn met onderzoeken, standpunten, adviezen over de aanwezigheid en kenmerken van de mogelijke gevaren van PFOS. Zij zouden daar redelijkerwijs van op de hoogte gesteld moeten zijn. Er werden ook overtredingen door 3M vastgesteld. En dus zou kunnen worden aangevoerd dat er geen afdoende maatregelen worden genomen naast een bodemsaneringstraject in 2009, dat relatief beperkt was, en een lichte administratieve boete, aldus die juridische nota.

Minister, u zei in uw toelichting ook dat bijkomende kosten ten gevolge van de vervuiling altijd kunnen worden toegevoegd. U herhaalde ook meerdere keren, zowel in het Vlaams Parlement als tijdens de verschillende interviews op televisie, dat het een overeenkomst is met een open einde.

Minister, momenteel loopt er nog een bodemsaneringstraject, waarvan de eerste fase nog niet is goedgekeurd door de OVAM. In dat bodemsaneringstraject worden bedragen vooropgesteld door 3M, die in grote lijnen overeenkomen met de afspraken in deze overeenkomst. Maar over de volgende fases weten we nog niets. De vandaag geraamde PFOS-saneringskosten van Oosterweel bedragen volgens minister Peeters 190 miljoen euro, maar dat bedrag kan nog hoger worden, aldus minister Peeters.

De Vlaamse overheid doet ook afstand van rechtsvordering voor de door PFAS veroorzaakte meerkosten voor het grondverzet dat nodig is voor publieke infrastructuurprojecten. Deze afstand van geding moet echter samen worden gelezen met de erkenning van 3M dat aan hun saneringsplicht conform het Bodemdecreet geen afbreuk wordt gedaan door de onderhavige saneringsovereenkomst. Met andere woorden: de Vlaamse overheid zal in het kader van infrastructuurwerken niet moeten instaan voor de saneringskosten van gronden die onder de saneringsplicht van 3M ressorteren en die niet, of slechts na sanering worden onderworpen aan de grondverzetsregeling in het kader van publieke infrastructuurwerken. In de overeenkomst lezen we ook dat de oorspronkelijke dading blijft bestaan.

Minister, waarom werden in deze overeenkomst bedragen vastgelegd voor de sanering die het gevolg zijn van de toepassing van de saneringsplicht uit de bodemwetgeving? In de afgelopen periode, waarin er werd gediscussieerd over de saneringsplicht, is er altijd verwezen naar die saneringsplicht, en werd er gezegd dat die altijd van toepassing is. Mijn heel concrete vraag is waarom we dat dan zo moeten specifiëren in zo'n overeenkomst, met concrete bedragen? Welke garanties hebben we dat 3M zich tot meer verbindt dan het betalen van die 250 miljoen euro voor fase 1 van het bodemsaneringsproject (BSP)? Is het niet net daarom dat men die bedragen heeft vastgelegd?

Waarom werd voor Lantis 100 miljoen euro voorzien, terwijl de teller nu al op 190 miljoen euro staat? Zal 3M alle PFAS-sanering van Oosterweel betalen?

Er werd afstand gedaan van rechtsvordering voor zaken die vandaag lopen en voor toekomstige zaken. Ik heb hierbij dezelfde vraag als de collega's. Zet Vlaanderen zich hiermee niet compleet vast? Welke toekomstige rechtsvorderingen kan het dan nog wel doen?

Welke onderdelen van de oorspronkelijke dading blijven nog overeind?

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Minister, u sloot een overeenkomst af waarin wordt bepaald dat 3M in totaal 571 miljoen euro voorziet voor de saneringsacties in de omgeving van 3M, een schadevergoeding aan de Vlaamse overheid en Lantis – voor respectievelijk 250 miljoen, 100 miljoen en 100 miljoen – en een aantal eerder aangekondigde engagementen.

Op de persconferentie deelde u daarover mee dat de overeenkomst 'open end' is. Dat hebt u nadien ook herhaald in de plenaire vergadering. U hebt gezegd dat als er meer bodemkosten zijn, u opnieuw in gesprek zult treden en dat u geen afstand zult doen van geding of vorderingen indien zou blijken dat er gezondheidsschade is.

Als we de overeenkomst lezen, lijkt dat inderdaad van toepassing te zijn op de sanering van de gronden in Zwijndrecht en omgeving. Dat lijkt mij correct en is ook niet meer dan het toepassen van het Bodemdecreet.

Maar in artikel 7 staan een aantal zaken die mij niet 'open end' lijken te zijn. Ten eerste staat er dat 3M niet meer aansprakelijk kan worden gesteld voor alle mogelijke kosten die gepaard gaan met de verplaatsing, verwijdering, behandeling, opslag en het beheer van PFAS in verband met publieke infrastructuurprojecten zoals het Oosterweelproject. Als de bodemkosten voor het project hoger uitvallen of als er bijkomende kosten zijn door vertragingen van het project, lijkt het erop dat die niet zullen kunnen worden verhaald op 3M. Ten tweede doet de overheid afstand van alle huidige en toekomstige vorderingen en aansprakelijkheid met betrekking tot kosten voor het monitoren van de gezondheid van werknemers en omwonenden. Ten derde kan 3M ook niet meer aansprakelijk worden gesteld voor alle kosten die gepaard gaan met het saneren van met PFAS vervuilde waterwegen.

Minister, dat lijkt mij toch belangrijk. Daarom heb ik daarover een aantal vragen.

Het enige gedeelte van de saneringsovereenkomst dat 'open end' lijkt te zijn, zijn de kosten waartoe 3M gehouden zou kunnen zijn ingevolge zijn saneringsplicht volgens het Bodemdecreet. In de overeenkomst worden die geschat op 250 miljoen euro. Daartegenover staat in de overeenkomst dat 3M niet verder aansprakelijk lijkt te kunnen worden gesteld voor mogelijke toekomstige kosten voor de saneringen bij het Oosterweelproject en/of waterbodems. Valt dat dan niet onder het Bodemdecreet? Of hoe zit dat juist?

Kunt u een inschatting geven van de kosten die gepaard gaan met de vertragingen die het Oosterweelproject al heeft opgelopen en de totale extra kostprijs van de PFOS-vervuiling voor de Oosterweelwerken, zowel op het vlak van de behandeling van de vervuilde gronden als op het vlak van de vertragingen van de werken? In het laatste rapport van het Rekenhof worden die meerkosten geschat op 400 à 500 miljoen euro. Als ik mij niet vergis, staat er nu 100 miljoen euro ingeschreven in de overeenkomst. Dat lijkt mij dus niet geheel met elkaar in overeenstemming.

U verklaarde geen afstand te doen van vorderingen indien er gezondheidsschade is. Maar in artikel 7, b en c van de overeenkomst staat dat de overheid afstand doet van alle kosten met betrekking tot onder meer gezondheidszorg en medische diensten. Hoe rijmt u deze zaken met elkaar?

Hoe reageert u op de uitspraak van de door de overheid aangestelde advocaten bij Omega Law dat het risico van mede-aansprakelijkheid in hoofde van de Vlaamse overheid niet volledig wordt uitgesloten nu de handelwijze van de Vlaamse overheid in de periode 2004-2021 in geval van procedure door een rechter desgevallend als onvoldoende daadkrachtig of voorzichtig zou kunnen worden gekwalificeerd? De overheid zou zichzelf dus in de problemen hebben gebracht door niet op een correcte manier om te gaan met die vervuiling.

Ten slotte: de saneringskosten van 250 miljoen euro en de schadevergoeding van 100 miljoen euro die 3M aan de overheid betaalt voor de PFOS-vervuiling in Zwijndrecht kunnen door het bedrijf in mindering worden gebracht van zijn belastbare winst. Was u hiervan op de hoogte en is daar rekening mee gehouden tijdens de onderhandelingen?

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, uiteraard liggen mijn vragen in de lijn van heel wat vragen van de collega's. Ik wil ook heel specifiek peilen naar uw visie op de verzoenbaarheid van de saneringsovereenkomst met de door collega De Roo geciteerde conclusies en aanbevelingen van de PFAS-PFOS-onderzoekscommissie met betrekking tot het laten vergoeden van alle schade door 3M.

Op de ministerraad van 5 juli stond niet alleen de saneringsovereenkomst, maar ook een subsidieovereenkomst met de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) voor een project 'Analyse gecombineerde blootstelling aan milieupolluenten en PFAS in de omgeving van 3M' en het rapport-Vrancken geagendeerd. Ook dat roept bij mij enkele vragen op. Ik fiets er zo snel mogelijk door, en ik probeer niet in herhaling te vallen.

Het is evident dat een groot element in dit debat gaat over de verzoenbaarheid van uw uitspraken dat het over een open-endfinanciering gaat, minister, en de toch wel brede afstandsclausules die werden onderhandeld. Zoals u ook bij de vorige vraagstellers hoorde, gaat het heel specifiek over kosten inzake medische opvolging, biomonitoring, bloedonderzoek, toxicologische en epidemiologische studies. Die zouden onder die forfaitaire vergoeding van 100 miljoen euro vallen. Laten we er dan even de Inspectie van Financiën bij nemen, die ook een gunstig advies heeft gegeven. De argumentatie is bekend, en de vraagsteller bent uzelf, uiteraard. We moeten toch wel vragen stellen als we vaststellen – voor zover we het hebben kunnen nagaan – dat uw departement de kosten voor het saneren van vervuild slib raamt op 110 miljoen euro. De Vlaamse Regering heeft daarbovenop al voor 12 miljoen euro kosten gemaakt. We zitten dus al ruimschoots over de 100. Biomonitoring in de toekomst: een vraagteken. 3M zegt dat het zijn saneringsplicht aanvaardt, binnen het Bodemdecreet. Dat wil zeggen: voor vervuiling waarvan aangetoond is dat ze vanop de vestiging is vertrokken. Maar – ik refereer aan collega D'Haese – het is een beetje een vraagteken waar die afgebakend is.

Ik zal het heel concreet maken: stel dat de Vlaamse Regering, of het departement, vaststelt dat de bodem van de Schelde vervuild is, dat de plannen rond de Hedwigepolder on hold moeten worden gezet of niet kunnen doorgaan doordat het Scheldewater vervuild is door diverse PFAS: zijn die kosten bekend? Moesten die bekend zijn? Worden die daarin begrepen, of komen die daarbovenop?

Ik denk dus, minister, dat een deel van de vragen gebundeld kan worden in de vraag: op welke manier werden de mogelijke en huidige kosten van de Vlaamse Regering in kaart gebracht, en hoe verhouden die zich tot de bedragen die 3M aan de Vlaamse Regering zal betalen?

Ook het nieuwe rapport-Vrancken, dat duidelijk maakt dat de PFAS-vervuiling in Vlaanderen overal zit en dus niet alleen in de omgeving van 3M, roept een aantal vragen op.

Hoe zal het mogelijk zijn om specifieke gezondheidsschade te linken aan de activiteiten van 3M? Wij hebben ook in de hoorzittingen van de onderzoekscommissie gemerkt dat 3M tot vandaag nog steeds weigert elk causaal verband tussen PFAS en gezondheidsschade te erkennen. Een van de vragen is dus in welke mate de Vlaamse Regering de positie van individuele burgers kan versterken om, wanneer het zich zou voordoen, alsnog eventuele gezondheidsschade te verhalen. Kunnen zij die dan op 3M verhalen, moeten zij die kosten zelf dragen, of zal de Vlaamse overheid hierin tussenkomen?

Mijn verdere vragen zijn al aangehaald. Ik overloop ze nog snel even. De raming kwam al aan bod. Over de samenloop tussen de saneringsovereenkomst aan de ene kant en anderzijds de bestaande dading tussen 3M en Lantis heeft collega Schauvliege het al gehad. Ook die vraag zou ik u zeker willen stellen. Wat met betrekking tot de vergunbaarheid van de berm en dergelijke, en bijkomende kosten voor Oosterweel? Daar hebben verschillende collega's al naar verwezen.

Minister, in de brede vrijwaringsclausules staat ook dat de schade ten gevolge van een 'vermeend misdrijf' ook gevrijwaard wordt. Dat lijkt me toch wel een straffe vrijwaring, als zelfs misdrijven gevrijwaard worden. Kunt u daarover ook iets meer uitleg geven?

De saneringsovereenkomst spreekt ook over een derdenbeding ten gunste van Lantis. Er staat dat Lantis 100 miljoen euro krijgt, maar ze krijgen 50 miljoen euro voor gemaakte kosten en 50 miljoen euro wordt geleverd in de vorm van "diensten door 3M". Zou u ons kunnen verduidelijken over welke diensten dat zou kunnen gaan?

De vragen over het causaal verband heb ik gesteld. Ik denk dat alle vragen gesteld zijn.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega's, de saneringsovereenkomst is het resultaat van vele en intense gesprekken met 3M, waarbij op geregelde tijdstippen werd teruggekoppeld naar de Vlaamse Regering. Alle betrokken kabinetten – Omgeving, Welzijn en Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) – waren rechtstreeks betrokken bij de onderhandelingen. De saneringsovereenkomst is dan ook goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Tijdens het onderhandelingsproces waren er vier prioriteiten voor de Vlaamse Regering. Een snelle sanering dient op kosten van 3M te worden uitgevoerd om verdere verspreiding van PFOS te vermijden. Twee, er wordt geen afbreuk gedaan aan de saneringsplicht van 3M. Drie, 3M moet volledig transparant zijn over de activiteiten en de te volgen sanering. Vier, er wordt geen afbreuk gedaan aan het recht van overheden en van burgers om vergoeding voor lichamelijke gezondheidsschade van

3M te eisen wanneer het causaal verband tussen PFAS en bepaalde ziektebeelden vast komt te staan.

De saneringsovereenkomst van 3M is bijna tien keer zoveel waard als het Umicore-convenant en bijna honderd keer zoveel waard als de saneringsverbintenis van Eternit. Het is ook de eerste keer dat een vervuiler bijdraagt aan kosten voor de werking van de overheid die niet uitsluitend aan één vervuiler te wijten zijn. Daarmee heeft de vervuiler in Vlaanderen nog nooit zoveel betaald.

Tijdens de onderhandelingen waren er drie elementen die onze onderhandelingspositie in het gedrang brachten. De mede-aansprakelijkheid van de Vlaamse overheid voor het verleden kon niet worden uitgesloten. De relatie tussen Lantis en 3M was al geregeld door een dading uit 2018. 3M is niet de enige PFAS-uitstoter in het Antwerpse havengebied, laat staan in Vlaanderen, en een volledige aansprakelijkheid voor alle PFAS-gerelateerde schade in hoofde van 3M is gewoon onhaalbaar.

Deze elementen, en de bijbehorende procesrisico's, speelden mee in de beoordeling van de saneringsovereenkomst door de Vlaamse Regering. Merk bovendien op dat veel publieke rechtspersonen zoals de gemeente Zwijndrecht, de Port of Antwerp en De Vlaamse Waterweg niet gebonden zijn door de saneringsovereenkomst en zelf nog de nodige vorderingen kunnen instellen indien nodig.

Ook hebben we gekozen voor een snelle en actieve openbaarheid. De overeenkomst is online gezet. Het mag wat mij betreft transparant zijn. Er is een verschil met het verleden, toen dadingen werden gesloten. We hopen met dit alles nieuwe standaarden voor de toekomst te hebben gezet.

Met betrekking tot Oosterweel zijn de kosten waartoe 3M gebonden is overeenkomstig het Bodemdecreet niet de enige open-endkosten, die zijn er ook voor de menselijke gezondheidsschade. Tot slot kunnen de verschillende entiteiten indien nodig nog saneringS- en herstelverplichtingen opleggen. Aan die bevoegdheid doet de onderhavige overeenkomst uitdrukkelijk geen afbreuk.

U weet dat er voor de verontreiniging in Zwijndrecht is gekozen voor een gefaseerde bodemsanering. Bijkomend bodemonderzoek zal moeten aantonen hoever de bodemsanering moet reiken en onder andere welke terreinen voor publieke infrastructuurwerken en welke waterbodems moeten worden meegenomen in de saneringsplicht van 3M.

Belangrijk is dat 3M erkent dat het saneringsplichtig is voor de PFAS-verontreiniging ten gevolge van de activiteiten van zijn fabriek te Zwijndrecht. 3M heeft daarmee ook zijn saneringsplicht erkend voor de eventuele sanering van de waterbodems die mede zijn verontreinigd door de exploitatie van de fabriek in Zwijndrecht. Niets belet immers de OVAM om een saneringsplicht voor waterbodems, al dan niet samen met andere exploitanten, vast te stellen in hoofde van 3M. In de specifieke regeling over waterbodems in het Bodemdecreet heeft de wettelijke saneringsplicht betrekking op de verplichting van de exploitant om de sanering uit te voeren en te prefinancieren van de verontreinigde waterbodem en de gronden die verontreinigd zijn als gevolg van de verspreiding van de verontreiniging van de waterbodem of het oppervlaktewater.

Uiteraard is er ook geen afstand gedaan van de saneringsplicht van de Oosterweelwerfzone en andere werven die verontreinigd zijn met PFAS en waarvan die verontreiniging mede aan 3M kan worden toegerekend.

Bovendien kan 3M ook op grond van het Milieuschadedecreet door de omgevingsinspectie worden gevraagd waterlopen bij wijze van herstel te saneren.

De afstand van de overheid van vordering tegenover 3M heeft betrekking op de aansprakelijkheid voor de kosten waarvan de toerekenbaarheid aan 3M niet 100 procent vaststaat, zoals een bijdrage voor het saneren van PFAS uit baggerspecie en kosten op werven.

Tijdens de onderhandelingen werd het bedrag van 100 miljoen euro voor Oosterweel inderdaad onderhandeld. Bij deze onderhandelingen werd ook rekening gehouden met het feit dat het bewijs van het vaststaand causaal verband voor bepaalde kosten/schade niet evident was. Zo is er heden geen vaststaand causaal verband tussen de site van 3M te Zwijndrecht en het slib in de Schelde, inclusief Amoras en de Royerssluis. 3M blijkt overigens ook niet de enige vervuiler te zijn, wat ook blijkt uit de beoordeling van de OVAM van het laatste bodemonderzoek van 3M van 10 februari 2022. Daarin werd vastgesteld dat op bepaalde plaatsen de verontreiniging afkomstig is van verschillende bronnen.

Met betrekking tot de Oosterweelwerken betaalt 3M enerzijds 50 miljoen euro cash en anderzijds 50 miljoen euro in de vorm van ondersteunende diensten. Daarnaast heeft 3M ook geen afstand gedaan van de saneringsverplichtingen op de werfzone van Oosterweel. Hiermee zijn de milieugerelateerde kosten op de Oosterweelwerf grotendeels gedekt. Bijvoorbeeld eventuele vertragingsboetes in hoofde van Lantis kunnen juridisch echter niet aan 3M worden toegerekend, onder andere omdat de juridische relatie tussen 3M en Lantis al was geregeld door de dading van 2018. Overigens kunnen ook niet alle PFAS-gerelateerde kosten in causaal verband worden gebracht met de activiteiten van 3M te Zwijndrecht. Deze procesrisico's meegerekend, denk ik dat 100 miljoen euro zeker al een hele stap vooruit is ten opzichte van wat in de dading van 2018 vermeld stond. Belangrijk is ook het principe dat 3M geen afstand gedaan heeft van de saneringsverplichtingen op de werfzone van Oosterweel.

De dadingsovereenkomst die tussen Lantis en 3M in 2018 werd gesloten, blijft gelden. Het staat de partijen van die overeenkomst vrij om onderling verdere afspraken ter zake te maken. Ik denk dan ook dat het verkregen bedrag van 100 miljoen euro onbetwistbaar een verbetering is van de huidige situatie van Lantis, temeer aangezien de kansen op succes om via gerechtelijke weg een hogere compensatie te verkrijgen, bemoeilijkt werden door de dading die in 2018 door Lantis werd afgesloten. Het is discutabel of dit bedrag voor een rechtbank ooit behaald zou kunnen worden.

Er waren ook vragen over de gezondheidsschade. De menselijke gezondheidsschade is niet gevat door de saneringsovereenkomst, zodat burgers zich in de toekomst nog steeds kunnen verhalen op 3M indien gezondheidsschade vast zou komen te staan. Dit is uitdrukkelijk bepaald in artikel 7, c van de saneringsovereenkomst. Daarnaast kan ook de overheid nog aanspraken tegen 3M formuleren. Ik denk dat het belangrijk is dat daarvan geen afstand gedaan is.

Enkel de reeds gemaakte kosten door de overheid, onder andere voor het bloedonderzoek, en de lopende onderzoeken worden gevat door de onderhavige saneringsovereenkomst. In de beschikbare 100 miljoen euro is er nog ruimte voor de uitbouw van een zorg- en ondersteuningsprogramma voor de burgers: preventie, monitoring en medische en psychosociale bijstand aan de burgers.

De afstand met betrekking tot gezondheidszorg heeft dus enkel betrekking op die bevoegdheden. Niets sluit aldus uit dat, indien de gewest- of gemeenschapsbevoegdheden uitbreiden, er later nog andere kosten verhaald kunnen worden op 3M.

Tot slot staat de saneringsovereenkomst niet in de weg dat bepaalde monitoringverplichtingen alsnog bijkomend via de bijzondere omgevingsvergunningsvoorwaarden aan 3M worden opgelegd. Die kosten worden dan natuurlijk nog bijkomend aan 3M opgelegd.

De kosten die samenhangen met medische opvolging, biomonitoring, bloedonderzoek en toxicologische en epidemiologische studies werden geraamd op 9 miljoen euro. De 100 miljoen euro biedt dus afdoende ruimte om deze kosten te vergoeden en bijkomende studies te voeren.

Wat betreft de subsidie aan VITO en de inhoud van de huidige en toekomstige gezondheidsonderzoeken, verwijs ik u door naar collega Crevits.

Dan kom ik bij de bedragen. Eerst en vooral, de 250 miljoen euro biedt een financiële zekerheid dat 3M en zijn Amerikaanse moeder hun saneringsplicht en enkele andere verplichtingen zullen vervullen en is geenszins een beperking van de saneringsplicht. De overige bedragen die werden opgenomen in de overeenkomst, kwamen tot stand op basis van ramingen die werden uitgevoerd en desgevallend gestaafd door de diverse betrokken entiteiten: het agentschap Zorg en Gezondheid, Lantis, het Departement MOW, het Departement Omgeving, de OVAM en de VMM. Vervolgens werd tijdens de onderhandelingen bekeken in welke mate de geraamde bedragen effectief causaal konden worden gelinkt aan 3M, waarbij uiteraard het procesrisico, de proceskosten en de duur van procedures mee in de weegschaal werden geplaatst. Om dat in perspectief te plaatsen: voor de sanering van asbest was met Eternit een saneringsbedrag van 4 miljoen euro afgesproken.

Indien er bijkomende bodemonderzoeken en bodemsaneringswerken nodig zijn volgens het Bodemdecreet, dan zal 3M er wettelijk toe verplicht zijn, conform de bepalingen van het Bodemdecreet en het Vlaams reglement betreffende de bodemsanering (VLAREBO), om deze uit te voeren. Dat wordt ook expliciet aangegeven in de overeenkomst. Het derde onderdeel van artikel 3 concludeert als volgt: "De kosten waartoe 3M gehouden zou kunnen zijn ingevolge haar saneringsplicht overeenkomstig het Bodemdecreet zijn bijgevolg niet beperkt tot het bedrag van de kredietbrief of een ander commercieel redelijk instrument." Er is dus geen beperking tot dat bedrag van 250 miljoen euro.

De saneringsovereenkomst waarin 3M zijn verantwoordelijkheid opneemt, ligt, denk ik, in lijn met de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie. Daar hebben we tijdens de onderhandelingen ook continu aan gerefereerd. Daar wil ik iedereen die hard gewerkt heeft aan de aanbevelingen, ook voor bedanken. Dat gaf ons een extra gezagsargument ten aanzien van zo'n multinational.

Op basis van de vandaag voorhanden zijnde informatie werd er middels de saneringsovereenkomst in globo al minstens 571 miljoen euro verkregen. Daarnaast zijn er nog enkele 'open ends' voorzien. Eén, de saneringsverplichting die op 3M rust overeenkomstig het Bodemdecreet, wordt niet aangetast. Indien blijkt dat de 250 miljoen euro waartoe 3M zich nu reeds verbindt, onvoldoende is, zal 3M ook de bijkomende kosten betalen. Dat ligt ook in lijn met de aanbevelingen van de onderzoekscommissie. Twee, de menselijke gezondheidsschade is niet vervat in de saneringsovereenkomst, zodat burgers zich in de toekomst nog steeds kunnen verhalen op 3M indien er op termijn gezondheidsschade vast zou komen te staan. Ook daar hadden verschillende leden van de onderzoekscommissie naar verwezen. Drie, er is een mogelijkheid om monitoringsverplichtingen in de omgevingsvergunning op te leggen aan 3M. Dat staat ook mee in de overeenkomst. Vier, ook andere rechtspersonen binnen de Vlaamse overheid kunnen nog verhaal maken ten aanzien van 3M. Ook dat was een belangrijke aanbeveling van de onderzoekscommissie.

De vennootschapsbelasting is een federale materie; de Vlaamse overheid heeft daar geen bevoegdheid over. Ik vond de manier waarop dat in De Standaard beschreven stond, redelijk voos. De titel was pure framing, al hadden bepaalde professoren, onder andere professor Maus, het goed geduid. De Vlaamse overheid kan in een overeenkomst aldus niet bedingen dat de kosten niet fiscaal aftrekbaar zouden zijn. Overigens is de federale fiscale wetgeving van openbare orde en kan daar

niet bij overeenkomst van worden afgeweken. Het maakt qua aftrekbaarheid geen enkel verschil uit of deze verplichtingen vrijwillig worden uitgevoerd dan wel of men daartoe zou worden veroordeeld of zich daartoe verbindt in een overeenkomst met de overheid. Ik kijk uit naar de door de Federale Regering aangekondigde fiscale hervormingen om deze terechte vraag aan te pakken.

Wat betreft de vragen over de financiële risico's dient te worden opgemerkt dat er de voorkeur aan werd gegeven om via onderhandelingen, indien die tot een goed resultaat zouden leiden, tot een adequate en snelle oplossing te komen voor de gerezen PFAS-problematiek. Een gerechtelijke procedure zou om verschillende redenen jaren duren en heel wat procedurele kosten met zich meebrengen, zonder een gegarandeerd resultaat. We mogen ook niet vergeten dat 3M niet de enige vervuiler is, hetgeen ook blijkt uit de beoordeling van de OVAM van het laatste bodemonderzoek van 3M van februari 2022. Daarin werd vastgesteld dat op bepaalde plaatsen verontreiniging afkomstig was van verschillende bronnen. Ik kan me dus al voorstellen dat het een welles-nietesspelletje zou zijn in de rechtbank, met jaren van procederen, misschien zelfs tientallen jaren. We weten allemaal dat multinationals daar ook ervaring in hebben, ik denk dat men in Amerika bijvoorbeeld zeven of acht jaar heeft geprocedeerd. In andere landen was dat ook zo, met alle gevolgen van dien voor de burger natuurlijk, die er dan staat zonder iets in handen te hebben. Er is ook een reëel risico dat de Vlaamse overheid medeaansprakelijk zou zijn, samen met 3M. Dat zou dan een nadelige impact hebben gehad op het hele gegeven.

Bij de onderhandelingen over de bedragen zoals opgenomen in de saneringsovereenkomst werd rekening gehouden met het feit dat het bewijs van een zeker causaal verband voor bepaalde kosten en schade niet evident was. Zo is er tot op heden geen vaststaand causaal verband tussen 3M en het slib in de Schelde, inclusief Amoras en de Royerssluis. Daar was wel wat discussie over.

Verder, en zoals reeds werd toegelicht, betreft het bedrag van 571 miljoen euro een open end. Ik vind het wel belangrijk om dat mee te delen, want ik denk dat collega De Roo dat niet zo had opgevat. Bij deze zeg ik het dus nogmaals. Zowel wij, de overheid, als de burger hebben geen afstand gedaan van de saneringsverplichting die op 3M rust, die dat ook erkent in de overeenkomst, noch van de menselijke gezondheidsschade. Het was voor de Vlaamse Regering een belangrijk punt om dat open te houden, want als in de toekomst blijkt dat er gezondheidsschade is, kunnen we ze toch nog voor de rechtbank brengen.

De saneringsovereenkomst laat ook de bevoegdheid van het Openbaar Ministerie onverlet om desgevallend 3M te vervolgen wegens milieumisdrijven. De saneringsovereenkomst zet de Vlaamse overheid en de burgers dan ook niet compleet vast. De verplichtingen onder het Bodemdecreet zijn onbeperkt. Dat is belangrijk, denk ik. Indien gezondheidsschade zou optreden, kunnen we in de toekomst ook daar nog steeds gaan optreden tegen 3M.

Dan waren er nog wat generieke vragen.

Ten eerste was er de vraag over Omega Law en hoe ik op de uitspraak van de door de overheid aangestelde advocaten reageer. Nogmaals, zoals ik heb gezegd, werd er geopteerd om een adequate en snelle oplossing te vinden voor de gerezen PFAS-problematiek. Gezien ook de goede aanbevelingen en het goede werk van de parlementaire onderzoekscommissie – vind ik persoonlijk – zijn we in onderhandeling gegaan met 3M. Men weet immers nooit hoe een gerechtelijke procedure eindigt. Zo'n procedure duurt heel lang en er is nooit zicht op wat de uitkomst zou zijn. Het zou ook niet goed zijn voor de burgers in Zwijndrecht, die toch met heel veel vragen zitten over de waarde van onroerende goederen, ook op lange termijn. Een sanering moet zo snel mogelijk beginnen.

In dit verband werd er ook rekening gehouden met verweerstrategieën die door 3M zouden kunnen worden gehanteerd in geval van een gerechtelijke procedure. De uitspraak van de advocaat van Omega Law dient dan ook geenszins te worden begrepen als een vaststelling of erkenning van aansprakelijkheid in hoofde van de Vlaamse overheid, maar wel als een mogelijk verweer dat door 3M gevoerd zou kunnen worden. We zien immers hoe 3M zijn verweer heeft opgebouwd in andere landen en volgens die advocaat zou men ook hier meer aansprakelijkheid proberen te bepleiten.

Ik denk dat het ook heel duidelijk is dat, in het geval van een gerechtelijke procedure, er geenszins op korte termijn een bedrag van minimum 571 miljoen euro bekomen zou zijn geworden door de Vlaamse overheid.

Het eigenlijke onderhandelingsproces ging gepaard met verscheidene online en fysieke vertrouwelijke onderhandelingsgesprekken tussen enerzijds diverse betrokken entiteiten langs de kant van de Vlaamse overheid met de kabinetten, het agentschap Zorg en Gezondheid, Lantis, het Departement MOW, het Departement Omgeving, de OVAM en de VMM, en anderzijds 3M Belgium en de vertegenwoordigers van 3M Company VS. Tijdens deze gesprekken werden de betrokken partijen ook bijgestaan door hun raadsleden. Tijdens de fysieke onderhandelingsgesprekken kwamen de verschillende aspecten van de PFAS-problematiek aan bod, waarbij de betrokken entiteiten en kabinetten langs de kant van de Vlaamse overheid elk over hun bevoegdheid ook nadere toelichting zijn komen geven, en dus ook over de raming van de kosten.

Op 20, 21 en 22 april vonden de eerste fysieke onderhandelingsgesprekken plaats met 3M. Tijdens deze gesprekken werd zeer duidelijk dat 3M toch wel naar een onderhandeld akkoord wilde gaan. Dat was de intentie van de Amerikaanse CEO, en in mijn gesprek met hem heb ik ook verwezen naar hun tussenkomst in de parlementaire onderzoekscommissie en heb ik meegegeven dat dat echt heel slecht is aangekomen bij onze parlementsleden maar ook bij heel de samenleving en zeker in Zwijndrecht. Ik heb ook gezegd dat ik wenste om tot een fatsoenlijk akkoord te komen en dat we, zo niet, verder zouden gaan met maatregelen die we konden nemen. Dat heb ik wel heel duidelijk aan die Amerikaanse CEO gezegd en ik voelde me ook gesterkt door de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie om de onderhandelingsgesprekken verder te laten gaan.

Vervolgens vonden er op 8 en 9 juni 2022 nieuwe fysieke onderhandelingsgesprekken plaats. Tijdens deze onderhandelingsgesprekken werd er een beginselovereenstemming bereikt die uiteindelijk resulteerde in de saneringsovereenkomst zoals deze op 6 juli 2022 werd ondertekend.

De bedragen die werden opgenomen in de overeenkomst kwamen tot stand op basis van ramingen die werden uitgevoerd en werden desgevallend ook gestaafd door de diverse betrokken entiteiten. Vervolgens werd tijdens de onderhandelingen bekeken in welke mate de geraamde bedragen effectief ook causaal konden worden gelinkt aan 3M, waarbij uiteraard ook het procesrisico, de proceskosten en de duur van procedures mee in de weegschaal werden geplaatst.

De saneringsovereenkomst is, naar mijn oordeel, een goed akkoord omdat het een globale en geïntegreerde regeling bevat die de verschillende aspecten van de PFAS-problematiek oplost. Zowel de snelheid, transparantie, de hoogte als de scope van de saneringsovereenkomst zijn ongezien in België. Het belangrijkste is uiteraard dat er nu zicht is op een snelle sanering en dat 3M ook onbeperkt aansprakelijk blijft voor de sanering van de door hen veroorzaakte vervuiling en eventuele later aan te tonen gezondheidsschade.

Bij dezen zou ik dan ook de collega-parlementsleden in de onderzoekscommissie die daar veel tijd hebben ingestoken, willen bedanken voor hun bijdrage, maar ook

eenieder die de afgelopen tien maanden achter de schermen heel hard heeft gewerkt aan deze saneringsovereenkomst.

De voorzitter: De heer De Roo heeft het woord.

Stijn De Roo (cd&v): Dank u, minister, voor het uitgebreide antwoord op de vele vragen die zijn gesteld. Ik denk dat het terecht is dat er heel wat vragen worden gesteld over die saneringsovereenkomst die natuurlijk wat vragen oproept. De verwachtingen lagen hoog, onder andere, minister, door de straffe taal die u, ook in het parlement, hebt gesproken over wat wij mochten verwachten van de stappen die u zou ondernemen richting 3M. Maar eveneens door de aanbevelingen vanuit de onderzoekscommissie die effectief erop heeft aangedrongen om alle mogelijke manieren aan te wenden om 3M verantwoordelijk te stellen voor de vervuiling die zij hebben veroorzaakt. Wij hebben het daar ook in de onderzoekscommissie over gehad en conclusies over getrokken.

Als ik uw antwoord nu hoor, dan stel ik vooral zelf vast dat de hoge verwachtingen en de straffe taal een stuk worden ingehaald door de juridische realiteit, die er natuurlijk is. U hebt een aantal keren, zelfs verschillende keren, gesproken over dat causaal verband, en dat is ook iets wat 3M heel regelmatig in de onderzoekscommissie naar voren gebracht heeft. Ze zeggen namelijk dat er geen causaal verband zou zijn en er dus geen schade kan uit voortvloeien, om kort door de bocht te gaan. U hebt erop gewezen dat die er wellicht niet is in het kader van de sanering, omdat 3M niet de enige vervuiler zou zijn met PFAS. Daardoor is deze overeenkomst dan tot stand gekomen.

Langs de andere kant hebt u ook een aantal keer gesproken over de nog aan te tonen gezondheidsschade. Mijn vrees is daar dat door dit nu ook open te laten en door er vanuit Vlaanderen op dit moment geen verder gevolg aan te geven, we de burgers een stuk in de kou laten staan. En we moeten ook realistisch zijn, burgers die kosten laten verhalen op de grote multinational 3M, dat zal geen eenvoudige oefening zijn.

Ik denk dus dat de verwachtingen bij de inwoners van Zwijndrecht, maar ook van Antwerpen en omstreken, ook van het Waasland, zeer hoog waren en dat zij wellicht wel teleurgesteld zullen zijn in de overeenkomst die daarrond momenteel is afgesloten.

Dat er een overeenkomst is gesloten, dat er op korte termijn duidelijkheid is, enerzijds over de sanering en anderzijds over welke budgetten het gaat, is natuurlijk goed. Maar over de hoogte van de bedragen blijven, bij mij toch alleszins, nog wel wat vragen overeind. Het is snel gegaan, dat is op zich goed. Maar langs de andere kant is het toch nog niet helemaal duidelijk of die snelheid ook gunstig weegt op de hoogte van de bedragen die uiteindelijk zijn afgesproken.

Ik zou u dan ook willen vragen, minister, of het mogelijk is om de ramingen waarop het gebaseerd is – u hebt die vermeld in uw tussenkomst –, om de stukken die u ter voorbereiding zijn bezorgd, al dan niet vertrouwelijk ter inzage te leggen van het parlement, zodat wij die stukken ook eventjes kunnen raadplegen. Staat u daarvoor open?

Ten derde, ik vernam ook dat de lokale besturen en de omgeving van 3M eigenlijk niet betrokken waren bij de totstandkoming van die overeenkomst. Dat is langs de ene kant normaal, omdat zij natuurlijk geen onderdeel uitmaken van hen die in de overeenkomst vervat zitten. Maar het is wel belangrijk om hen ook verder mee te nemen in het verhaal, om aan hen ook die uitleg te geven over hoe dit tot stand is gekomen en – vooral – hoe zij daar, als lokaal bestuur, verder mee aan de slag kunnen, zeker wanneer ze vragen krijgen van hun burgers. Wat is hun inschatting op het terrein van een al dan niet nog verdergaande vervuiling?

Voor mij zijn er ook nog een aantal detailvragen die naar boven komen. Ik vrees, eerlijk gezegd, dat 3M die 250 miljoen euro zo snel mogelijk zal invullen, ook op de eigen terreinen, dat zij dat bedrag zullen aanwenden om vooral op de eigen terreinen de nodige kosten te maken, die dan wellicht in de fiscaliteit ook gunstig zullen evolueren. Wanneer die pot leeg is, is het nog maar de vraag welk budget er overblijft voor de resterende werken buiten de terreinen. Ik vroeg mij dus af of u daar ook nog iets meer over kunt zeggen. In hoeverre is er zekerheid dat het ook verder gaat dan de investeringen die 3M sowieso op de eigen terreinen zou uitvoeren?

Ten tweede, 3M is eigenlijk ook regisseur van de budgetten over de ondersteuning die zij bieden en waarover ze op redelijke wijze zullen moeten beslissen. Mijn vraag is of die 50 miljoen euro die daarvoor voorzien is, in voldoende mate wordt onderzocht en of er voldoende wordt bijgehouden dat dat effectief redelijk blijft. Hoe zult u dat aanpakken?

Ten derde zijn er ook een aantal scholen, kerkfabrieken en vennootschappen bij betrokken die daar bijvoorbeeld gronden hebben en schade ondervinden. Zitten zij ook vervat in de inspanningen die 3M richting de omgeving wil leveren, in functie van bijvoorbeeld het afgraven van eigendom?

Tot slot, minister, is het akkoord ondertekend door 3M Belgium. Men heeft gezegd dat u contact hebt gehad met de Amerikaanse CEO en dat die eigenlijk goede intenties had, als ik dat zo vrij mag vertalen. Stel dat er plots een ander management zou komen, waarbij 3M Belgium in vereffening gaat, met een paar 100.000 euro in de boeken in België. Dat staat natuurlijk in schril contrast met die 250 miljoen euro borgstelling. Zijn er eigenlijk garanties dat, op het moment dat 3M Belgium in vereffening zou gaan, 3M International die volgende fases die voorzien zijn ook verder zal uitvoeren?

De voorzitter: De heer Anaf heeft het woord.

Hannes Anaf (Vooruit): Collega De Roo heeft al heel wat bijkomende vragen gesteld. Ik deel zijn bekommernissen voor een heel groot stuk. Als ik de nonverbale communicatie van de collega's zie, denk ik dat niemand heel erg gerustgesteld is door het antwoord.

Minister, eerst en vooral heel erg bedankt voor de appreciatie voor het werk dat wij geleverd hebben in de onderzoekscommissie. De vaststelling is dat er hard gewerkt is door alle collega's, ook door iedereen die hier vandaag de vragen stelt. Er is hard gewerkt, dan is het op zich ook fijn dat dat werk wordt geapprecieerd en wordt meegenomen om met 3M de onderhandelingen aan te gaan.

U zegt dat het over een heel groot bedrag en een heel grote overeenkomst gaat. Dat klopt natuurlijk, maar anderzijds gaat het ook over een heel grote vervuiling. Het gaat over de grootste vervuiling met PFAS in Europa. Eerlijk gezegd hebt u niet heel concreet geantwoord op de vragen over de afstand van rechten en vorderingen. Daarom is mijn bezorgdheid op dat vlak zeker nog niet weg. Ik hoop oprecht dat we over een aantal jaar niet op dezelfde manier naar deze overeenkomst kijken als we vorig jaar naar die dading tussen Lantis en 3M gekeken hebben, namelijk: 'Hoe is het mogelijk dat daar een aantal dingen in zijn opgenomen?' Zo kijken we terug naar die dading. Ik heb begrepen dat u eigenlijk ook zo naar die dading kijkt. Ik vond dat zeer opvallend. U verwijst een aantal keer naar de dading tussen 3M en Lantis, die ervoor gezorgd heeft dat u beperkt was in wat u kon vragen van 3M. Begrijp ik dat goed? Staat u eigenlijk nog achter die dading die indertijd afgesloten is, als je ziet wat er ondertussen over die vervuiling bekend is?

Er is nog een bijkomend aspect. We hebben het nieuwe rapport van de heer Vrancken. Het is op zich geen grote verrassing dat PFAS in heel Vlaanderen voorkomen en dat dat nog steeds gebruikt wordt voor een heel aantal producten die

we dagelijks gebruiken, zoals papieren bekers en rietjes. Dat is geen geheim. Dat wisten we ook in de onderzoekscommissie al. Daarom is het ook zo belangrijk dat die PFAS op Europees niveau worden uitgefaseerd en zoveel mogelijk worden vervangen door alternatieve, minder schadelijke producten. Die uitfasering van PFAS was trouwens ook een aanbeveling van onze onderzoekscommissie, alsook dat Vlaanderen daarin een voortrekkersrol zou spelen in Europa. Ik zou graag naar de stand van zaken daar willen vragen. Wat is uw standpunt daarover? U neemt de zaken die we met de onderzoekscommissie hebben gesteld, duidelijk ter harte. Maar wat is uw standpunt? Wat is het standpunt dat Vlaanderen op Europees niveau wil innemen en wat is daar de stand van zaken? Bent u van plan om eventueel verder te gaan dan wat Europa op dit moment voorschrijft?

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, dank u wel voor uw uitvoerige antwoord, maar ik kan niet onder stoelen of banken steken dat deze overeenkomst me toch wel zorgen baart en dat uw antwoorden mij niet helemaal geruststellen.

De eerste vraag die ik u stelde was waarom u precies dat bedrag van 250 miljoen euro hebt vastgeklikt in deze overeenkomst. U verwijst altijd, al in heel het traject, naar de saneringsplicht die 3M heeft en nu ook erkent. Maar dan klikt u daar een fiks bedrag aan vast, fase 1, alvorens het bodemsaneringstraject fase 1 ook maar is afgerond. Het is voor mij helemaal niet duidelijk waarom u daarvoor gekozen hebt, en niet voor een soort voorfinanciering, maar echt al gezegd hebt: 'Dit is voor fase 1.'

Daaraan gekoppeld: u gaf daarnet aan dat de beginselovereenkomst op 8 juni op tafel lag. 8 juni is ook precies het moment dat de PFAS-productie opnieuw is opgestart bij 3M. Ik maak mij de volgende bedenking. U hebt 250 miljoen euro voor de sanering vastgeklikt in die overeenkomst, daar zijn we echt zeker van. U had daar de stok achter de deur om die productie niet opnieuw te laten opstarten. Nu is de productie heropgestart. Zult u met de overeenkomst die nu op tafel ligt, wel voldoende tools in handen hebben als blijkt dat fase 2 en fase 3 veel meer kosten, zodat 3M dan wel meer zal betalen dan uitsluitend die 250 miljoen euro voor die sanering? Ik wil daarbij benadrukken dat 250 miljoen euro heel veel klinkt, maar het blijft ook wel een van de grootste vervuilingen met PFOS, zelfs op wereldschaal. Ik denk dat die 250 miljoen euro absoluut niet de kosten van de vervuiling zal dekken.

Ten tweede, u gaf daarnet ook aan dat de dading met Lantis onverwijld blijft gelden. Dat las ik ook in de overeenkomst. Minister, is er overwogen om af te stappen van de dading, mede met de kennis dat de Raad van State ook heel wat bedenkingen maakt over de inhoud van de dading? Waarom is ervoor gekozen om de dading helemaal te laten gelden en niet om ervan af te stappen?

Ten derde, enkele dagen nadat de deal bekendgemaakt is, lazen we een bedenking van Isabelle Larmuseau. Ze maakte de combinatie van deze deal en de kaderrichtlijn Water. Die gaf aan dat, aangezien de stroomgebiedbeheerplannen nu beslissen dat we niet tegen 2027 – en dat is meteen ook de link naar de vraag in het begin van deze commissie – zullen voldoen aan de kaderrichtlijn Water, we dus uitstel moeten vragen aan Europa. Europa geeft enkel uitstel als er intussen geen achteruitgang is. Maar wat blijkt? Door de PFAS-verontreiniging en de mogelijkheid dat er nog PFAS geloosd worden in het water en in de lucht en dat er bovendien verontreinigd grondwater opgepompt wordt in de werven rond 3M, waardoor het oppervlaktewater bijkomend vervuild wordt, blijft die toestand niet gelijk, maar gaat de kwaliteit van ons oppervlaktewater achteruit. Met andere woorden – zij maakt dan de redenering – gaan wij van Europa geen uitstel krijgen voor de kaderrichtlijn Water. Er zal dus een boete volgen en mogelijk ook een vergunningsstop.

Minister, is dat element, het feit dat we dat risico lopen, ook meegenomen in de onderhandelingen met 3M?

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Minister, dank voor het uitgebreide antwoord. Met één ding wil ik u in elk geval complimenteren: de kwestie van de transparantie. Het is een grote vooruitgang in vergelijking met uw voorganger dat we op zijn minst inzage krijgen in welke overeenkomsten er gesloten worden, wat erin staat en dat debat erover kunnen hebben. Dat is toch belangrijk om te benadrukken. Los van wat erin staat, weten we op z'n minst al wat erin staat. Dat is al goed.

Verder zijn er voor mij een aantal zaken duidelijk en een aantal niet. Voor mij is duidelijk dat de onderzoekscommissie PFOS veel verder had moeten gaan in haar conclusies. Ja, de manier waarop de Vlaamse overheid gehandeld heeft, brengt ons nu in de problemen. En twee, de dading brengt ons nu in de problemen. Dat zijn twee zaken die we niet hebben kunnen vaststellen en die niet in het eindverslag van de onderzoekscommissie zijn geraakt en die er duidelijk wel in hadden moeten staan. Want u zegt dat de kwestie van de aansprakelijkheid van de Vlaamse overheid een argument is dat door 3M gebruikt zou kunnen worden. Uw advocaten hebben ook gezegd dat het niet uitgesloten is dat ze daar gelijk op krijgen. Dat is natuurlijk waar het om draait. Dat is wat mij betreft duidelijk. Dat is een redelijk stevige boodschap aan de verantwoordelijke die dit dossier in het verleden behandelde.

Wat me nog niet duidelijk is, is rond Oosterweel. U zegt dat u geen afstand doet van de saneringsverplichting van Oosterweel. Nee, maar u zegt ook dat vertragingsboetes niet gaan door de dading, en 100 miljoen euro is toch al een stap vooruit ten opzichte van opnieuw de dading. Ik heb het daar toch bijzonder moeilijk mee, want bij Oosterweel gaat het over veel meer dan sanering. Alle kosten die tot nu toe gemaakt zijn op de Oosterweelwerken voor PFOS vallen niet onder sanering, allemaal niet. Die kunnen dus niet verhaald worden op 3M binnen deze overeenkomst. In de toekomst zullen nog veel kosten gemaakt moeten worden die niks te maken hebben met sanering en die dus, als ik het goed begrijp, niet op 3M verhaald zullen kunnen worden, maar die natuurlijk wel heel veel geld zullen kosten. Dat geld zal van de belastingbetaler komen.

Dat is exact wat we in de onderzoekscommissie gezegd hebben dat niet zou mogen gebeuren en wat u trouwens ook altijd herhaald hebt. Minister, daarom had ik ook gevraagd wat op dit moment de raming is van wat de meerkosten door PFOS en PFAS zullen zijn. Want als je dan kijkt naar de 50 miljoen euro cash, plus 50 miljoen euro aan diensten – u bent trouwens niet ingegaan op wat die diensten juist betekenen –: dat staat toch niet met elkaar in verhouding. U kunt zeggen dat 100 miljoen euro veel geld is. Dat is meer dan Eternit. Goed, ik kijk liever naar de Verenigde Staten. Daar zijn inderdaad lange rechtszaken uitgevoerd, maar wel rechtszaken met resultaat. DuPont heeft 750 miljoen euro betaald aan West-Virginia. 3M heeft 850 miljoen euro betaald in Minnesota. Dat zijn andere bedragen dan de 4 miljoen euro van Eternit en andere bedragen dan de 50 miljoen euro cash voor Oosterweel.

Daarom vind ik de vraag van de heer Schiltz heel interessant. Maar wat bedoelt u met die diensten? Want er stonden al wat diensten in de dading: het gebruik van terreinen enzovoort stond er allemaal in, maar dat was toen nog gratis. Klopt het dat 3M dat nu mag aanrekenen? Of gaat het over andere diensten? Dat lijkt me wel bijzonder interessant. Dus wat Oosterweel betreft, is het mij niet duidelijk. Ik denk dat de conclusie is dat we honderden miljoenen euro's gaan betalen op kosten van de belastingbetaler die niet verhaald gaan kunnen worden op 3M. Kunt u dat bevestigen, ja of nee?

Ten tweede zijn er de andere vorderingen door andere entiteiten en de saneringsplicht voor waterbodems. Die andere entiteiten, dat zijn dan toch geen entiteiten van de Vlaamse overheid, want die worden expliciet uitgesloten in artikel 7. En wat

betreft de waterbodems, staat in artikel 7, tweede onderdeel, d), van de overeenkomst een uitsluiting van verdere vordering van "alle vroegere, huidige en toekomstige kosten, voorzienbaar of onvoorzienbaar, in verband met het verwijderen of beheren van sediment, slib, bodems in de Schelde, het Albertkanaal", en zo verder, "ontwatering of waterbeheeractiviteiten in verband met dergelijke sedimenten". Daar valt toch alles onder wat er nog rond PFAS ondernomen zal worden in de Schelde en andere waterlichamen in Vlaanderen? Dat is toch op zijn minst in tegenstrijd met wat u zegt over de saneringsplicht? En wat gaat dan boven wat? Want hier staat geen uitzondering in voor de saneringsplicht. Er staat gewoon dat het uitgesloten is. Dat is mij dus onduidelijk. Kunt u daar bijkomende verheldering over brengen? Die entiteiten, gaat dat dan enkel over Zwijndrecht en Port of Antwerp? Want alle entiteiten die onder de Vlaamse overheid vallen, zijn volgens mij gevat door deze overeenkomst. En hoe zit dat met de saneringsplicht voor waterbodems?

Wat de gezondheidskosten betreft, volg ik helemaal niet. Maar ik kan ernaast zitten. U zegt dat burgers nog kunnen vorderen en dat de overheid ook nog kan vorderen. Dat van de burgers lees ik, dat van de overheid niet. Over de overheid lees ik in artikel 7, tweede onderdeel, c): "Alle vroegere, huidige en toekomstige kosten, voorzienbaar of onvoorzienbaar, die door de Overheid worden gemaakt in verband met de PFAS die in de Vestiging zijn gegenereerd, met inbegrip van maar niet beperkt tot alle kosten in verband met gezondheidszorg of medische dienst die rechtstreeks of onrechtstreeks door de Overheid wordt verschaft." Dat wordt uitgesloten. Ik snap dus niet goed dat u zegt dat de overheid wel nog kan vorderen, als hier expliciet staat dat de overheid niet meer kan vorderen voor die gevallen.

Volgens mij blijft effectief enkel de burger over. Dat staat op het einde van artikel 7, tweede onderdeel, c): "(…) met dien verstande dat het voorgaande geen beperking inhoudt voor vorderingen van derden-natuurlijke personen met betrekking tot gezondheidsschade die zij beweren te hebben geleden als gevolg van blootstelling aan PFAS." Dat is dus enkel over mensen die zelf gezondheidsschade zouden hebben geleden. En dan ben ik het helemaal eens met de heer De Roo. We kunnen toch niet verwachten dat iedere individuele burger 3M gaat aanklagen voor individuele gezondheidsschade? Dat is nu toch wat we hebben geleerd uit heel dat schandaal, dat we dat collectief moeten aanpakken? De vraag is dus of ik dat correct interpreteer.

Tot slot bent u verschillende keren teruggekomen op de kwestie dat 3M niet de enige PFAS-uitstoter is. Dat klopt uiteraard, maar het is wel een van de weinige PFAS-producenten. Ik vraag me af in hoeverre daarmee rekening is gehouden. De Naeyer in Willebroek heeft zelf geen PFAS gemaakt, maar heeft PFAS verwerkt. En die PFAS kwamen ofwel van DuPont in Mechelen ofwel van 3M in Zwijndrecht. De vraag is of zij dan correct geïnformeerd zijn over de omgang daarmee en of ze dat daarna zelf hebben gedaan. Je moet toch teruggaan tot wie de miserie gemaakt heeft, zonder daar op een correcte manier de gevolgen voor te dragen. Is daarmee rekening gehouden in de hele kwestie van de onderhandelingen?

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, het is mij nog niet helemaal duidelijk hoe de raming van alle kosten gemaakt is. Ik neem aan dat daar schriftelijke documenten over bestaan. Misschien kan het wel nuttig zijn om aan onze commissie de oplijsting van de geraamde kosten ten laste van de Vlaamse overheid te bezorgen, zodat we die in perspectief kunnen zetten met het totaalbedrag waartoe 3M zich geëngageerd heeft.

Ik ga op een aantal punten terugkomen. De twee dingen die niet afgesloten zijn, waar een 'open end' gezien of gelezen zou kunnen worden, is ten eerste de saneringsplicht onder het Bodemdecreet, vertrekkende van de eigen vestiging, voor alle

duidelijkheid, dus geen productaansprakelijkheid voor het produceren van PFAS die bij De Naeyer terecht is gekomen en daar het milieu heeft vervuild. Daar is het afgesloten. Het is enkel voor Bodemsaneringsdecreet 3M Zwijndrecht. We sluiten nu dus een dading met 3M voor de schade, behalve een erkenning van de saneringsplicht onder het Bodemdecreet, maar we hebben wel net een onderzoekscommissie achter de rug om uit te dokteren waarom er in godsnaam een dading is gesloten, als we ze gewoon tegen het kruis van de rechtvaardigheid die het Bodemdecreet in zich draagt, hadden kunnen spijkeren.

De OVAM heeft ons gezegd dat dat niet zo gemakkelijk was, omdat het Bodemdecreet hen niet in staat stelt om zomaar te zeggen: 'Vriend, hier is vervuiling. Opkuisen die boel.' Want die bodemonderzoeken zijn allemaal contesteerbaar. Er wordt 33 keer beroep aangetekend en zo verder. Zij mogen ook niet buiten de vestiging gaan. Dat moeten ze met een heel uitgerekte manier doen, weliswaar ook met een minister als uzelf, die hen een beetje geforceerd heeft om de ruimtes die ze hebben, in te nemen.

Het lijkt me nu dus niet zo evident dat staan zwaaien met het Bodemsaneringsdecreet voldoende is om meteen alle bijkomende kosten van 3M verhaald te zien. Daar ben ik toch heel bezorgd over. Ik lees ook iets over de imperiumbevoegdheid van de Vlaamse overheid. Uiteraard, een overheid is een overheid, die niet zoals een burger een dading sluit. Dat is iets anders.

Stel nu dat wij als Vlaams Parlement het Bodemdecreet aanpassen en dat een veel bredere toepassing geven. Is dat een mogelijkheid om te ontsnappen aan die beperking die er vandaag lijkt te bestaan? U herinnert zich dat in het rapport van de onderzoekscommissie ook is verwezen naar de nodige herziening van het Bodemdecreet om onder andere meer duidelijkheid te krijgen over de vraag wat 'stort' en wat 'vervuilde grond' is, wat men daar allemaal mee mag doen en dergelijke meer.

Een beetje verder daarop doorgaand: u hebt inderdaad een paar keer lijken aan te geven dat uw onderhandelingsmarge enigszins beperkt was door de dading met Lantis, maar kunt u daar toch nog eens concreet op ingaan? Hoe is nu die verhouding? Heeft de heronderhandeling van die dading mee op tafel gelegen? Minister, ik heb trouwens alle respect voor het werk dat ook u in dit dossier hebt verricht, om te proberen dit dossier uit het verleden op te kuisen. Ik probeer mij dat echter in te beelden. U hebt het rapport van de onderzoekscommissie waarmee u de CEO zo'n beetje om de oren slaat. Terecht. Ik ben blij dat we daartoe hebben kunnen bijdragen. U hebt de vaste wil om hen te laten opdraaien voor de schade. Daar is commotie over. Ze zitten in de verdrukking. Hun activiteiten zijn gestaakt. De Oosterweelwerken liggen stil en dat komt op hun conto. Dat ziet iedereen, dat beseft iedereen. Dan heb je een CEO en een minister, en die willen de zaak oplossen. Is het niet denkbaar dat je dan meteen de volledige sanering bekijkt, met het installeren van een stort en de berging van die vervuilde grond? Oké, die dading, dat zal dan allemaal wel zo zijn. Misschien moet er worden betaald in plaats van dat er gratis grond is. Misschien moet er een stort worden gebouwd op de terreinen van 3M, waarvoor de Vlaamse overheid dan misschien betaalt omdat er ook andere vervuilde gronden zijn. Ik weet het niet, er valt veel te bedenken, maar concreet: heeft het samenvoegen van de oude dading tussen 3M en Lantis met de huidige dading tussen 3M en de Vlaamse overheid op tafel gelegen? Lantis is immers toch ook enigszins een deel van de Vlaamse overheid. Daar kunnen we echter verder over discussiëren. Ik ga daar echter dieper op in omdat u hebt gezegd: 'Geen stress, de waterwegen en de haven van Antwerpen vallen daar niet onder.' Als ik kijk naar de definitie van 'Vlaamse overheid' in de aanvangsclausule, dan is die wel heel breed. Daar staat ook niet in waartoe dat zich beperkt. Ik dacht dat De Vlaamse Waterweg toch wel onder Vlaamse overheid valt. Het lijkt me dat, indien Port of Antwerp-Bruges een claim zou indienen, 3M er meteen mee zou zwaaien dat die raad van bestuur politiek is aangestuurd en dat dat dus een filiaal is van de Vlaamse overheid of van de overheid

tout court. Kunt u ons daar wat meer duiding bij geven? Is dat duidelijk uitgezocht? Dat is natuurlijk maar een deel van het geheel. Het gros, de vervuiling in de Schelde, zal wel onder deze overeenkomst vallen, denk ik.

Het tweede aspect dat ontsnapt aan de beperking van de overeenkomst, is gezondheidsschade. Pas op, dat is niet de biomonitoring die de Vlaamse overheid laat uitvoeren via de overeenkomst met onder andere VITO, maar de rechtstreekse gezondheidsschade. Een overheid kan ter zake moeilijk een vrijwaring instellen namens individuele burgers. Dat is logisch. Ik hoop ook dat dat niet de bedoeling is. Minister, ik heb u de vraag gesteld. Stel dat een individuele burger klachten ondervindt. Het is heel moeilijk om het rechtstreeks causaal verband aan te tonen. Dat is ook een van de redenen waarom we in de onderzoekscommissie hebben aangeboden een fonds op te richten dat voor een deel de tussentijdse kosten kan ondervangen die burgers of de Vlaamse overheid moeten maken om die gezondheidsschade op lange termijn te kunnen vaststellen. Die is immers niet acuut. Dat is een langetermijneffect dat nog zal moeten blijken. Die kosten dragen wij natuurlijk zelf. Heb ik goed begrepen dat de kosten voor biomonitoring om op termijn eventueel causaliteit te kunnen aantonen op 9 miljoen euro worden geraamd? Dat is die overeenkomst met VITO, dat heb ik juist begrepen, maar er zijn nog andere kosten denkbaar op lange termijn, lijkt mij, om de gezondheid van de mensen in kaart te kunnen brengen en dus de collectieve taak van de overheid ter zake op te nemen.

Minister, u hebt een paar keer gesproken over de mogelijke aansprakelijkheid van de Vlaamse overheid. Ik word daar een beetje ongemakkelijk van. Het is niet zo dat u dat zegt, maar ik weet niet goed wat ik daarover moet denken. Wil dat zeggen dat de Vlaamse overheid of overheden een fout hebben gemaakt? Wil dat zeggen dat wij op een bepaalde manier hebben gehandeld waardoor wij nu niet in staat zijn om ten volle de aansprakelijkheid van 3M af te dwingen? Dat gaat natuurlijk een stuk verder dan de onderzoekscommissie. Goed, die onderzoekscommissie is achter de rug. Alle politieke fracties hebben hun standpunt daarover ingenomen, maar ik denk dat we in het parlement nog eens goed met elkaar moeten praten om ervoor te zorgen dat we met alle decreten inzake handhaving, inzake milieubescherming, bodem en zo verder dan nooit meer in een dergelijke situatie kunnen terechtkomen. U vergelijkt ook met Eternit. 4 miljoen euro, inderdaad. We hebben er in de onderzoekscommissie ook steevast op gehamerd: geen fondsen à la Eternit, niet twee keer dezelfde fout maken, niet een te beperkt fonds dat dan wordt afgegrendeld en zo verder, om ervoor te blijven zorgen dat mensen hun schade vergoed krijgen.

Sta mij toe, collega's, om ook te zeggen dat een bedrag van 570 miljoen euro niet niets is. Dat is heel veel geld. Er wordt gezegd dat daar inderdaad grote steun tegenover staat, maar hier is zeker en vast een belangrijke slag binnengehaald. Dat moeten we ook erkennen. Met dit geld kunnen we minstens een stuk, waarschijnlijk een groot stuk, van de kosten recupereren. Maar het ware wel nuttig om terug te komen op mijn eerste bijkomende vraag naar een meer gedetailleerd overzicht van de ramingen van de geschatte kosten die deze vervuiling met zich meebrengt.

Nog één punt, minister. Als je voor dergelijke zaken komt te staan, heb je twee opties. Ofwel trek je juridisch ten oorlog, en dan weet je dat je jaren en legislaturen bezig zult zijn, toch minstens voor één legislatuur. Of je probeert er zoveel mogelijk uit te krijgen, gelet op alle juridische risico’s en dergelijke meer, en de kosten voor de belastingbetaler te beperken. Dat is een valabele keuze, en een keuze om het procesrisico adequaat te appreciëren. Dan kiezen voor een dading, is zeker een eerbare piste. Het is evenwel, voor mij als parlementslid, niet evident om dat procesrisico exact in te schatten. Ik heb al verwezen naar de mogelijke aansprakelijkheid van de Vlaamse overheid.

Er schuurt bij mij toch iets. Al die vele burgers die hoge concentraties van PFOS in hun bloed hebben, die bezorgd zijn, hebben het aartsmoeilijk om het causaal verband

te bewijzen. Er zijn er een aantal waar die bloedwaarden extreem hoog zijn, en die ook een aantal symptomen vertonen van ziektebeelden die gelinkt worden aan langdurige blootstelling aan hoge concentraties PFOS. Dan is het toch onze taak als Vlaamse overheid – een invulling van het beschermingsprincipe dat wil dat we onze burgers beschermen tegen onheil, vergiftiging en vervuiling – om met hen te zoeken hoe we dat causaal verband kunnen versterken. Ik hoop van ganser harte dat het biomonitoringsprogramma daar de komende jaren toe zal bijdragen, en dat we uiteindelijk mensen gerust kunnen stellen dat de schade door 3M betaald zal worden, welke gezondheidsschade ze ook lijden.

De voorzitter: Mevrouw Perdaens heeft het woord.

Freya Perdaens (N-VA): Dank aan alle vraagstellers. Alle punctuele vragen zijn ondertussen al gesteld, maar ik wou nog even voortgaan op het allereerste luik van de tussenkomst van collega D'Haese. Daarin roemde hij u, minister, om de transparantie in de dading. Ik zou daar graag nog enkele bedenkingen aan willen toevoegen. Enerzijds is er de moeilijkheid die al aangehaald werd: dat het vorig dossier geen evident dossier was. Het is een understatement om te stellen dat dit geen evident dossier geweest zal zijn om te onderhandelen, niet het minst omdat u onderhandelde daar waar er al een dading bestond, en om de andere randfactoren die u daarnet aanhaalde.

Ik denk dat het ook belangrijk is om te stellen dat u een vuist maakt, dat de vervuiler effectief betaalt, dat die meer dan ooit verantwoordelijk gesteld kan worden voor de vervuiling die hij veroorzaakt. Ik kan met de collega's vaststellen dat we misschien graag zouden willen dat dit verder gaat, maar ik zie ook in dat er beperkingen zijn in wat mogelijk is, zowel juridisch als onderhandelingsgewijs. Ik denk dat het belangrijk is dat ze enerzijds verantwoordelijk gesteld worden voor het opkuisen van hun rommel, en dat er kan worden overgegaan tot het effectief opruimen en saneren. Alvast bedankt om voet bij stuk te houden, minister.

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts (cd&v): Collega's, bedankt voor de vragen, en bedankt, minister, voor uw antwoorden. Dank voor de waardering die u uitspreekt ten aanzien van de onderzoekscommissie en voor het transparant maken van de overeenkomst, wat ook een van de belangrijke aanbevelingen was van de onderzoekscommissie. We hebben appreciatie voor de wil om die aanbeveling ook effectief uit te voeren, en 3M inderdaad te kunnen aanspreken op zijn verantwoordelijkheid. Het is een heel breed debat, er zijn heel veel vragen over gesteld. Ik ben zeer benieuwd naar het vervolg van de antwoorden.

Ik zou nog graag drie punctuele vragen aan u willen voorleggen, minister, omdat ik vragen had op het moment dat u antwoord gaf. Ik zal die antwoorden ongetwijfeld nog eens ten gronde nalezen.

Ten eerste: in de overeenkomst zijn van een aantal zaken afstand gedaan, omdat wordt aangegeven dat de bron van vervuiling niet eenduidig aan 3M kan worden toegewezen. Dat zorgt voor een complexe discussie. De collega's hebben er al naar verwezen. Maar er wordt ook effectief afstand gedaan van de mogelijkheid om 3M daar alsnog op te kunnen aanspreken, terwijl je ook omgekeerd de redenering zou kunnen maken om eerst te kijken welke bronnen er allemaal zijn, en dan gebundeld te kijken wie welke verantwoordelijkheid neemt. Bij dezen zou ik u de vraag willen stellen: op welke manier zullen de kosten die gepaard gaan met de vervuiling, die daar ten gronde ook aanwezig is, verantwoord worden? Komen die volledig op de algemene begroting en zullen we die dus zelf moeten dragen? Voorziet u daar alsnog in de toekomst dat gebundelde gezamenlijke kosten kunnen worden aangesproken?

Een tweede vraag gaat erover dat andere instellingen zelf procedures kunnen starten, ook naar mensen toe, naar de gezondheid toe. Minister, ik wil toch vragen hoe Vlaanderen hier een coördinerende rol in opneemt, en óf Vlaanderen hier een coördinerende rol in opneemt. Want in de onderzoekscommissie is toch verschillende keren gebleken dat als iedereen zelf zijn eigen procedures moet gaan voeren, men dan eigenlijk in verdeelde slagorde naar het slagveld gaat en dan versterk je elkaar niet. Dat gaat dan over overheidsinstellingen op Vlaams niveau, maar ook over gemeenten en eventueel over het federale niveau. Het gaat dus over alle overheidsdiensten, maar inderdaad ook over burgers. Neemt Vlaanderen hier een coördinerende rol in op, of ziet u dat gebeuren, nu of in de toekomst? Want ik denk niet dat het goed is dat we iedereen op dat vlak op zijn of haar eigen terrein laten ploeteren.

Minister, u hebt verschillende keren verwezen naar het open einde. Collega Schiltz verwees er ook al naar: die 175 miljoen euro is niet niks. Ik denk dat we dat inderdaad ook duidelijk moeten erkennen. Anderzijds is de problematiek waarmee we te kampen hebben op het terrein ook niet niets. We hebben niet zo'n goed zicht op de kostenraming als u, minister, maar het aanvoelen leeft een beetje dat dat open einde toch ooit aangesproken zal moeten worden, want met die 175 miljoen euro zullen we er niet komen. Hoe wordt dat open einde opgevolgd? Hoe wordt er opgevolgd dat we dat open einde effectief moeten aanspreken? Want op het moment dat u de onderhandelingen voerde, was het bedrijf gesloten, en zat u in een bepaalde onderhandelingspositie, vanuit de onderzoekscommissie, en zo meer. Maar dat wil zeggen dat we binnen een aantal maanden of jaren in een andere positie zullen zitten. Ik zou dus graag van u willen horen hoe dat budget opgevolgd wordt. Hoe wordt dat open einde opgevolgd, en wat is de garantie, of welke hefbomen hebben we dan dat 3M daar effectief gevolg aan zal geven? Of gaan we dan alsnog een gerechtelijke procedure moeten voeren om dat open einde te kunnen aanspreken?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Bedankt voor de vele tussenkomsten, ook aan de collega's die in de eerste ronde nog geen vragen hadden gesteld.

Ik wil het misschien eerst en vooral over de eventuele gezondheidsschade hebben. Dat was een vraag van collega De Roo, dacht ik. Als u, of als mijn collega die bevoegd is voor Welzijn en Volksgezondheid, mij een studie kan geven waarin het causaal verband vastgelegd is, dan ben ik de eerste die dat ook op tafel gelegd zou hebben op de onderhandelingen. Maar die studie is er vandaag niet. Ik heb begrepen dat er ook nu bij VITO een studie is besteld.

Er is natuurlijk wel een groot verschil met vervuilingsdossiers uit het verleden, waarbij de staat de vervuiler had gevrijwaard. In dezen doen we dat niet. Dat is wel belangrijk. Dus ik vind het eigenlijk niet netjes dat u zegt dat we de burgers in de kou laten staan. Eigenlijk zegt u dan dat mijn collega, minister Crevits, haar werk niet goed gedaan heeft en dat wil ik niet aanvaarden. Dat wilde ik toch even aan u meegeven, collega De Roo.

Maar als iemand zegt dat er een causaal verband is, dan zou ik dat graag zien. Want als er een causaal verband is, of dat komt nog vast te staan in de loop van de komende jaren, maanden of wat dan ook, dan zal er natuurlijk ook opnieuw onderhandeld worden. Dat is ook de reden waarom we daar geen vrijgeleide hebben gegeven.

De advocaten van Zwijndrecht en het Vlaamse Gewest hebben wel vertrouwelijke gesprekken gehad in verband met de saneringsovereenkomst. Dat is ook met hen op die manier afgestemd. Het spreekt voor zich dat, als we aan het onderhandelen zijn over een saneringsovereenkomst, we dan niet met alle stadsbesturen rechtstreeks gaan onderhandelen. Via de advocaten waren ze wel op de hoogte gesteld en er werd ook afgestemd. Het is ook zo dat er nu op regelmatige basis met de gemeente verder wordt afgestemd rond werken die natuurlijk zullen plaatsvinden.

Het is typisch de politiek, en ik heb daar ook helemaal geen problemen mee, maar het is wel zo dat er nog nooit zo'n financiële zekerheid van deze grootteorde is gegeven voor een sanering in Vlaanderen. Dat is nu eenmaal een feit, en of de collega's dat nu leuk vinden of niet, mij allemaal niet gelaten. Voor mij was het belangrijk dat we op korte tijd, op tien maanden tijd, tot een bepaald budget kwamen, weliswaar open end, dat 3M zijn saneringsplicht had erkend, en dat we van daaruit ook eindelijk konden beginnen met de saneringswerken.

Dus neem het mij niet kwalijk dat ik misschien een beetje te voortvarend ben in dezen, maar dat dossier gaat ook al heel lang mee, zoals jullie weten. Dus het werd ook wel hoog tijd dat er eindelijk centen ter beschikking waren om eindelijk aan die sanering te beginnen.

De tussenkomst voor grondwerken wordt uitgewerkt samen met de gemeenten. De kredietbrief van 250 miljoen euro is gedekt door de Amerikaanse moedervennootschap. De kredietwaardigheid van de Belgische moeder is dus geen issue.

Zoals jullie weten, heeft België zich op Vlaams initiatief achter een initiatief van Denemarken en Nederland geschaard om PFAS uit te faseren, ook op Europees niveau. Ik ben daarover vaak en meermaals in contact met de Nederlandse collega's.

250 miljoen euro is een financiële zekerheid aan de burgers dat er zal worden gesaneerd. Ik wil de bedragen die we jaarlijks vrijmaken om de vervuiling door asbest zelf te bekostigen niet opnoemen. Eternit heeft destijds zo'n 4,2 miljoen euro moeten betalen. Qua grootteorde is het dus wel duidelijk dat er hier hard is onderhandeld.

Het is geen gesloten enveloppe voor fase 1. Dat wil ik nog eens benadrukken. Het is dus onwaar dat fase 1 tot dat bedrag wordt beperkt.

Er liggen 93 productieprocessen stil. We zullen dat niet aan het ene of andere koppelen. De dienst Handhaving houdt zich daarmee bezig.

Ik zou wel willen, maar als je onderhandelt, moet je ook een bewijs of een begin van bewijs kunnen voorleggen. Op basis van stukken hebben we kunnen zeggen wat 3M moet betalen. Maar je kunt 3M niet laten opdraaien voor alle PFAS-gerelateerde watersaneringen, omdat 3M daar niet de enige vervuiler is. Daar kun je niet omheen.

De Amerikaanse bedragen gelden niet in Europa, collega D'Haese, omdat wij geen systeem van punitive damages kennen. Helaas bestaat dat niet in onze rechtsorde, in Amerika bestaat dat wel.

Andere entiteiten van de Vlaamse overheid, zoals De Vlaamse Waterweg en De Werkvennootschap kunnen nog steeds vorderingen instellen ten aanzien van 3M, aangezien zij daar een gedelegeerde bevoegdheid toe hebben. Daar is geen afstand van gedaan.

Zoals ik eerder heb gezegd, doe je aan politiek omdat je voortgang wilt in dossiers en omdat je middelen ter beschikking wilt hebben om de vervuiling effectief aan te pakken, beginnend met de tuinen van de burgers. Geen geld betekent ook dat je niet kunt saneren. Ik hoop dat dat voor iedereen duidelijk is.

Afstand van rechtsvordering uit artikel 7 van de saneringsovereenkomst heeft geen betrekking op de saneringsplicht en herstelplicht. De sanering van de Schelde kan dus nog aan 3M worden opgelegd.

Artikel 7.2 c van de saneringsovereenkomst heeft enkel betrekking op bevoegdheden die vandaag gemeenschapsbevoegdheden zijn. Het huidige Europese wetgevende kader en de federale Productaansprakelijkheidswet laten niet toe om het op de producent 3M te verhalen.

Er moet natuurlijk rekening worden gehouden met het niet-retroactiviteitsbeginsel van wetgeving die in het Bodemdecreet wordt bekeken. Collega Schiltz, van de andere vervuilers zullen we het bekijken. Je moet altijd een begin van een bewijs hebben als je iemand in gebreke zult stellen, zult dagvaarden en als je gaat onderhandelen. We zullen dat zeker bekijken.

We kunnen niet vooruitlopen op vergunningsplichtige activiteiten zoals een tussentijdse opslagplaats. Heronderhandeling van de dading uit 2017 was onbespreekbaar voor 3M. Daarmee is ook gekozen voor een derde beding waarbij bijkomende verplichtingen worden bedongen ten gunste van Lantis, zonder dat er iets verandert aan die bestaande dading. De Vlaamse Waterweg heeft bijvoorbeeld een gedelegeerde bevoegdheid en de Vlaamse Regering kan niet zonder de intrekking van de handtekeningsbevoegdheid mee tekenen voor De Vlaamse Waterweg.

Rond monitoring zal er met collega Crevits worden gewerkt om de gezondheid van de gemeenschap in Zwijndrecht te bekijken. Alle vragen rond gezondheid en een eventueel causaal verband met PFAS moet u aan mijn collega stellen.

Als we zouden procederen, moeten we natuurlijk rekening houden met de risico's van zo'n proces. Ten eerste weet je niet waar je zult eindigen en ten tweede zijn er nadelen zoals PFOS die langer in het milieu blijft en een jarenlange onzekerheid voor de mensen in verband met de betaling van de sanering.

We onderzoeken ook, collega Rombouts en collega Schiltz, hoe we andere verontreinigingsbronnen kunnen aanspreken. Collega Crevits zal de aanpak van de gezondheidsmonitoring coördineren en zal daarvoor desgevallend ook samenwerken met andere entiteiten om de onderzoeken op elkaar af te stemmen en om onze burgers te ondersteunen bij het verhalen op 3M van hun eventuele gezondheidsschade.

We zullen de kosten van de sanering ook opvolgen en 3M proactief blijven wijzen op zijn onbeperkte aansprakelijkheid, zowel inzake sanering als inzake gezondheid. De uitvoering van de overeenkomst zal ook regelmatig worden opgevolgd door alle betrokken overheidsinstanties en natuurlijk ook door 3M zelf.

De voorzitter: De heer De Roo heeft het woord.

Stijn De Roo (cd&v): Dank u, minister, voor uw bijkomend antwoord. Ik denk dat na het hele debat duidelijk is dat de saneringsovereenkomst enerzijds zicht geeft op een snelle sanering. Het is belangrijk dat ze die transparantie geeft. Anderzijds geeft ze ook duidelijkheid over de kosten die zijn vastgelegd, evenwel nog niet helemaal over de manier waarop die kosten tot stand zijn gekomen. Vandaar nogmaals mijn vraag, minister, om ons de voorbereidende stukken te laten inzien zodat wij daarin de opgenomen kosten kunnen nakijken.

Minister, de onderzoekscommissie heeft ons veel zaken geleerd, maar twee dingen wil ik toch nog even aanstippen. Ten eerste is het als individuele burger toch moeilijk om verhaal te halen bij een grote multinational. Wij zullen de individuele burgers daarin dus moeten ondersteunen wanneer er effectief gezondheidsschade is. Dat is iets wat zeker verder moet worden meegenomen.

Ten tweede is de hele context rond schadevergoedingen maar ook rond het omgaan met vervuiling gewijzigd. Het is enerzijds goed dat u terugblikt op het verleden, naar Eternit, maar ik denk niet dat we hier aan het maximumbedrag zullen zitten dat we ooit nog zullen halen op het vlak van sanering of op het vlak van het rechtzetten van milieuschade. Ik roep u dus op om vooral naar de toekomst te kijken en om ervoor te zorgen dat de besteding van dat hoge bedrag dat momenteel is vastgelegd, ook in de toekomst wordt opgevolgd en dat dat effectief volledig naar Vlaanderen komt.

De voorzitter: De heer Anaf heeft het woord.

Hannes Anaf (Vooruit): Dank u wel voor het bijkomend antwoord, minister. Ik moet zeggen dat het een heel lang antwoord was, evenwel zonder echte antwoorden op de grote bezorgdheden. Ik hoor echt niets wat mij geruststelt over eventuele toekomstige problemen door het feit dat er afstand wordt gedaan van een aantal rechten en vorderingen. Die bezorgdheid hebt u echt niet weggenomen met uw antwoord. Ik herhaal het dus nog eens: ik hoop echt dat we binnen een aantal jaren niet terugkijken op deze overeenkomst als op die dading. De overeenkomst gaat weliswaar over een zeer groot bedrag – want u reageert daar wat gepikeerd op maar ik denk dat iedereen erkent dat het over een heel groot bedrag gaat – maar we weten dat de kosten ook gigantisch zullen zijn. Ik maak me daar dus nog steeds heel erg bezorgd over. U bent ook niet meer ingegaan op wat u in uw eerste antwoord herhaaldelijk zei over de dading tussen 3M en Lantis, die ervoor zorgde dat u beperkt werd in wat u kon vragen aan 3M. Ik had daar een bijkomende vraag over gesteld maar daar hebt u niets meer over gezegd – tenzij ik het gemist heb, want het was een lang antwoord. U hebt eigenlijk ook niets gezegd over het standpunt dat Vlaanderen nu gaat innemen in Europa met betrekking tot de uitfasering van PFAS. Ik blijf dus eerlijk gezegd op mijn honger zitten. Ik hoop echt dat we binnen afzienbare tijd niet geconfronteerd worden met iets wat we allemaal niet willen, namelijk dat wij als belastingbetalers worden geconfronteerd met heel hoge kosten in plaats van de vervuiler, 3M, die ze zou moeten betalen.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Dank u voor uw inderdaad zeer uitgebreide antwoord, minister. De PFOS-commissie gaf u in haar aanbevelingen de opdracht om te proberen alle kosten, zowel voor de milieuvervuiling als voor de gezondheid als voor de geleden schade, te verhalen op 3M. Op het eerste gezicht, minister, hebt u een deal onderhandeld die toch een aanzienlijk bedrag heeft opgeleverd. U kondigt dat aan als een start van meer. Maar – en daarin treed ik collega Anaf bij – na de vele antwoorden die we hier gehoord hebben, ben ik niet overtuigd dat dit de start is van meer. Er is al verschillende keren aangehaald dat Vlaanderen in een niet zo stevige positie stond om te onderhandelen. De productie van PFAS is opnieuw opgestart. Wij hopen dat we fout zijn en wij hopen natuurlijk dat deze dading niet in hetzelfde bedje ziek is als de vorige dading en dat we ons daarmee in een positie wringen die ons nadien vastketent en we hopen dat u dat 'meer' wel degelijk kunt afdwingen.

Ja, minister, ik erken dat u wellicht heel veel uren onderhandeld hebt en dat die 500 miljoen euro een serieus bedrag is, maar of het de start is van meer? Ik hoop uit de grond van mijn hart dat het waar is, maar ik ben er helemaal niet van overtuigd. Wij zullen alleszins van onze kant alles mee in het werk stellen om dit dossier grondig verder op te volgen en de druk hoog te houden. De onderzoekscommissie heeft ons geleerd dat 3M een niet zo betrouwbare partner is. Ik denk dat de inwoners van Zwijndrecht, en eigenlijk alle Vlamingen, er recht op hebben om de echte vervuiler te laten betalen, in plaats van een halfslachtige oplossing.

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Bedankt voor het antwoord, minister, maar ik vind inderdaad ook dat u veel gezegd hebt, maar weinig antwoorden hebt gegeven. Tot nu toe ben ik altijd redelijk voorzichtig geweest als het over deze overeenkomst ging, maar na deze commissiezitting is het mij wel duidelijk dat 3M een grote slag heeft thuisgehaald. Ik denk dat we het moeilijk anders kunnen zeggen. U mag zich van mij gerust op de borst kloppen voor de 571 miljoen euro. Dat is veel geld, dat zal ik altijd erkennen. Ik heb het in elk geval niet op mijn bankrekening. Maar de schade is dan ook enorm. Ik herhaal dat het Rekenhof de kosten van PFOS alleen

al op het Oosterweelterrein op 400 à 500 miljoen euro schat, en dat was nog voordat de grote vertragingen begonnen. De schade is enorm, voor het milieu, voor de gezondheid, voor de werken, en zo verder. We gaan honderden miljoenen aan kosten doorschuiven naar de belastingbetaler. De burger zal zelf naar de rechtbank mogen gaan als hij ziek wordt door PFAS, en als u 't mij vraagt hebben we geen enkele garantie dat alle kosten effectief zullen worden verhaald op 3M.

Minister, als het gaat over het causaal verband: daarover zijn er toch wel heel wat studies. Ik wil de werkzaamheden van de onderzoekscommissie niet overdoen, maar de combinatie van epidemiologisch onderzoek onder mensen en van proefdieronderzoek, dat is de wetenschappelijke gouden standaard. In de Verenigde Staten zijn daardoor trouwens al rechtszaken gewonnen, in individuele cases bij Dupont. Het ging daar over mensen die perfluoroctaanzuur (PFOA) in het bloed hadden. Volgens mij is dat verband er dus absoluut wel.

Ten slotte, minister, ik begrijp dat u zegt dat u al geld wilt zodat u kunt beginnen met saneren, en dat als men begint met procederen men niet weet waar men eindigt. Dat kan een standpunt zijn, maar dat is iets anders dan zeggen dat er een open end-financiering is, wanneer die er niet is. Ik hoor de N-VA hier dan zeggen: 'wij zouden ook wel willen dat het verdergaat, maar er waren nu eenmaal beperkingen'. Wel, beste mensen van de N-VA, die beperkingen zijn jullie verantwoordelijkheid. Ik heb die dading niet afgesloten, dat waren jullie. U kunt nu heel 'vies' kijken, maar dat is wel wat er gebeurd is. Het is hier vandaag verschillende keren gezegd, en advocaten hebben het bevestigd: het komt ten eerste door de overheid die niet verantwoordelijk heeft opgetreden onder de vorige legislatuur, en ten tweede door de dading die jullie achter ieders rug hebben afgesloten, waardoor we vandaag met de handen gebonden staan tegenover 3M. Tijdens deze onderhandelingen zat 3M in een zetel en als u 't mij vraagt, zijn ze fluitend teruggevlogen naar de Verenigde Staten, en hebben ze gezegd: 'We hebben die Belgen eens goed gehad'. Dat is wat er volgens mij is gebeurd en dat is, met alle respect, de grote verantwoordelijkheid van de vorige regering, waar in de onderzoekscommissie blijkbaar niet over gesproken mocht worden.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Het causaal verband is iets wat ons blijft achtervolgen. Minister, u hebt terecht aangehaald dat we hier niet het Amerikaanse systeem van de punitive damages hebben, de zogenaamde straffende vergoedingen, waarbij niet per se het causaal verband en de exacte omvang van de schade, maar ook een soort boete wordt opgelegd.

We hebben daar in de aanbeveling van onze onderzoekscommissie ook naar verwezen, naar de herevaluatie van het schadevergoedingssysteem inzake milieuovertredingen. Ik denk dat we in die zin wel bondgenoten kunnen zijn om dat systeem tegen het licht te houden. Als de commissie ons vandaag iets geleerd heeft, dan denk ik dat het is dat de aanbevelingen van de onderzoekscommissie nog zo dwaas niet waren. Daar zitten veel goede dingen in die het werk van de minister een pak gemakkelijker kunnen maken om de goede zorg voor het leefmilieu te vrijwaren, en ook om de rotte appels eruit te halen, om goed samen te werken met bedrijven die willen meewerken aan een beter milieu, en strenger te kunnen optreden tegen bedrijven die er een loopje mee nemen. Ik ben de bekentenis tijdens de onderzoekscommissie nog niet vergeten, dat 3M gedurende jaren vrolijk perfluorobutaansulfonamide (FBSA) in de Schelde heeft geloosd omdat er nu eenmaal geen vergunningsplicht was, terwijl ze in diezelfde periode door de Amerikaanse rechtbanken aan het kruis genageld werden en enorme boetes moesten betalen voor nog maar de minste 0,1 microgram overschrijding. Dus, sta me toe om toch een beetje wrang te kijken naar dit alles.

Maar u hebt wel een punt dat we voort moeten maken en de boel moeten opkuisen. We moeten de mensen perspectief geven, en dus denk ik dat het op zijn plaats is om u zeker en vast het voordeel van de twijfel te geven. The proof of the pudding is in the eating. Ik heb mijn bezorgdheden over het open end-karakter geformuleerd. U hebt daar een aantal replieken op gegeven. Ik denk dat we nu niet anders kunnen dan kijken hoe het zich in de realiteit zal ontrollen, en hopen dat we stap voor stap deze onkiese geschiedenis tot een goed einde kunnen smeden.

Ik heb nog een allerlaatste vraag. Ik heb ze al een keer gesteld, en collega De Roo ook. Ik denk dat het goed is voor het parlementaire debat als u ons ook de voorbereidende schade-evaluaties van de diverse departementen zou kunnen bezorgen.

De voorzitter: Collega's, ik heb uiteraard de vraag genoteerd om die stukken vertrouwelijk ter inzage te kunnen krijgen. Als voorzitter zal ik dat zeker meenemen, en verder opnemen met de minister en het kabinet.

De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het rapport 'Weerbaar Waterland', dat overstromingsdeskundige Henk Ovink in opdracht van minister Lydia Peeters heeft opgesteld
– 3653 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Op vrijdag 8 juli werd het rapport van Henk Ovink aan de Vlaamse Regering en aan de pers voorgelegd. Het rapport kreeg de titel 'Weerbaar Waterland' en moet ons voorbereiden op een nieuwe waterbom.

In het rapport vinden we een tiental aanbevelingen, die de heer Ovink als volgt samenvatte: één, heldere, geïntegreerde en taakstellende waterdoelen: van diverse en vage waterkwantiteitsdoelstellingen naar geïntegreerde waterdoelen; twee, geïntegreerde en adaptieve actieprogramma's per deelbekken: van een reactieve verzameling aan losstaande sectorale acties naar een uitvoeringsgerichte taakstelling op deelbekkenniveau; drie, water, bodem en klimaat sturen nieuwe rechtszekerheid: van vrijblijvende wateradviezen en onzekere uitvoering naar een robuust en rechtszeker ruimtelijk en uitvoeringskader; vier, driemaal mandaat, van regie tot uitvoering: van een uitvoering afhankelijk van vrijwilligheid en vertraagd door fragmentatie van bevoegdheden naar duidelijke regie; vijf, vier Vlaamse waterwerven: van projectmatige werking naar een permanente sectoroverschrijdende aanpak gericht op uitvoering; zes, een verankerd waterzekerheidsfonds: van jaarlijkse projectbudgetten naar een legislatuuroverschrijdende systeemaanpak; zeven, paraatheid van mensen en infrastructuur: van relatieve onwetendheid naar verhoogde zelfredzaamheid; acht, een cultuuromslag: van individuele risico's naar maatschappelijke winst; negen, een Vlaams kennis- en innovatieprogramma: van sectorale wetenschappelijke ontwikkeling naar transdisciplinaire en praktijkgerichte innovatie; tien, een grensoverschrijdende aanpak en samenwerking: van een reactieve, afwaarts gelegen regio naar voorloper in Europese hoogwaterbeveiliging.

Dat zijn heel interessante aanbevelingen, maar zoals de heer Ovink zelf zegt: eigenlijk wisten we het al. In een interview in de weekendkrant zei u, minister, dat er een watercommissaris moet komen om alles beter te coördineren en dat er een Blue Deal-decreet moet komen.

Minister, wat is uw reactie op deze aanbevelingen?

Hoe wordt dit advies verder aangepakt? Wat zijn de vervolgstappen nu het advies is opgeleverd?

De grote oproep van de experten is dat het ad-hocwaterbeleid omgezet moet worden in een structureel beleid op lange termijn, de zogenaamde systeemaanpak. Dat lees je eigenlijk in alle tien de aanbevelingen. Welke initiatieven plant u?

Minister, waar doelt u op als u het hebt over de opmaak van een nieuw Blue Deal-decreet? Wat moet daarin staan? Is dit een decreet boven op de wirwar van waterwetgeving, ernaast of in de plaats ervan? Hoe spoort dat met de aanbevelingen van de heer Ovink?

Het beheer van de waterlopen in Vlaanderen is sterk versnipperd. Het panel stelt voor om drie niveaus te mandateren om het overstromingsrisicobeheer in Vlaanderen te regisseren en uit te voeren. Het Vlaamse niveau en het bekkenniveau krijgen een regierol, het niveau van lokale coalities staat in voor de uitvoering. Voor elk van de drie niveaus worden duidelijke resultaatsverbintenissen afgesproken. Hoe zal dit concreet vormgegeven worden? Zal dit georganiseerd worden vanuit de bestaande structuren of wordt er een reorganisatie voorzien?

Een van de belangrijkste aanbevelingen is om meer ruimte voor water te geven, dit gestructureerd aan te pakken en ervoor te zorgen dat dit niet vrijblijvend is. Dat betekent onder meer dat er water-RUP's (ruimtelijke uitvoeringsplannen) opgesteld moeten worden. Welke water-RUP's zult u opstellen, minister?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Het advies van de heer Ovink werd ons inderdaad bezorgd, we hebben het met veel interesse gelezen. Ik waardeer ook heel sterk dat het advies een zeer integrale benadering bepleit. Veel aanbevelingen bevestigen de principes van de waterbeleidsnota, de Blue Deal en de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. We moeten conform het advies dus verder bouwen op de werking van de voorbije jaren, maar het advies zet het ook nog eens op scherp: het is nu, of te laat.

Daarnaast werken we ook aan een beleidsveldoverkoepelend klimaatadaptatieplan. Dat heb ik u ook eerder gezegd. Dat is zo goed als af, maar nu dit rapport er is, hebben we beslist om het ook nog in het plan op te nemen, samen met het waterbomrapport en de aanbevelingen daarin, om de problemen op een structurele manier aan te pakken. Dat zullen we nu, tijdens de vakantie, verder aanvullen.

Op 1 juli werden ook de stroomgebiedbeheerplannen en de conceptnota 'De Grote STROOMversnelling' goedgekeurd. De conceptnota legt onder andere vast dat een juridisch kader wordt uitgewerkt dat de erosieproblematiek structureel aanpakt. Hierbij is er een belangrijke link met de aanbeveling voor het herstel van de sponslandschappen, waarbij het de bedoeling is om neerslagafstroming structureel te vertragen. U weet ook dat er een ontwerp is van de hemelwaterverordening, dat de regelgeving rond het bijhouden, gebruiken en infiltreren van hemelwater verstrengt. Dat werd afgelopen vrijdag goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Ik heb zelf ook al de suggestie gedaan voor een Blue Deal-decreet. Ik vind het als minister belangrijk om ons met de Blue Deal te beschermen tegen droogte en overstromingen, maar eigenlijk zou dat systematisch moeten gebeuren bij het begin van elke legislatuur, met een soort investeringsprogramma. Het gaat over het recurrent maken van de middelen van de Blue Deal, want we moeten Vlaanderen voorbereiden op de extremen en dat zal toch een aantal jaren duren

De aanpak van de versnippering van het waterlopenbeheer is ook een belangrijk actiepunt van het regeerakkoord. Het is ook onze ambitie om hierover een definitieve

beslissing te nemen in 2022. Het is evident dat we bij deze beslissing rekening zullen houden met het rapport van de experten. In samenhang hiermee kan ook de uitwerking van de drie niveaus worden geconcretiseerd.

De aanbeveling 'meer ruimte voor water' is niet nieuw. We maken met de Vlaamse Regering ook ruimtelijke uitvoeringsplannen voor water op, bijvoorbeeld in het kader van de Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur (AGNAS) en het Sigmaplan. Dat moeten we inderdaad blijven doen en zeker ook nog veel meer toepassen om onze valleigebieden en sponslandschappen beter te beschermen. Er zijn ook de signaalgebieden, die ik zal aanduiden als watergevoelige openruimtegebieden.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, als ik het goed begrijp is de aankondiging van het Blue Deal-decreet eigenlijk een aankondiging van de vastlegging van budgetten. Klopt dat? Het is dus geen nieuw decreet dat een aantal wetgevingen gaat vereenvoudigen, overkoepelen of overstijgen om het waterbeleid gemakkelijker te maken, maar het gaat over budgetten?

Ten tweede, minister, zegt Henk Ovink zelf dat we het eigenlijk al wisten. Hij herhaalt een aantal punten. Het is een goed rapport dat de knelpunten opnieuw blootlegt en een aantal lijnen uitzet. Ik begrijp dus eigenlijk niet goed dat het klimaatadaptatieplan toch opnieuw over de zomer wordt getild – vorige week had u immers gezegd dat het de Vlaamse Regering mogelijk toch nog zou halen –, ondanks het feit dat er eigenlijk niet zo heel veel nieuwe elementen in dat rapport van Ovink staan. Over welke grote aanpassingen gaat het dan?

Ten derde, is het inderdaad belangrijk dat er water-RUP's worden opgemaakt, u somde er een aantal op. Nog belangrijker is echter dat er zo snel mogelijk watergevoelige openruimtegebieden worden afgebakend. Wel, ze zijn eigenlijk afgebakend, het is dus belangrijk dat de wetgeving wordt uitgerold. Die ligt al sinds 2018 stof te vergaren. Eigenlijk kan die gewoon in voege treden. Mijn vraag is dus heel concreet, minister: wanneer zult u die stap zetten? Henk Ovink zegt in zijn rapport immers dat het zo snel mogelijk moet gebeuren. Het ligt allemaal klaar, waarom neemt u de beslissing om de watergevoelige open ruimte echt te vrijwaren van bebouwing en ook aan te duiden, niet onmiddellijk? Uit analyse blijkt immers dat er nog altijd wordt gebouwd in de watergevoelige overstromingsgebieden, ondanks de vele waarschuwingen en sensibilisering. Zolang we dat in Vlaanderen blijven doen, zolang zullen we eigenlijk geen fundamentele stenen verleggen in de waterproblematiek.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Ik wil benadrukken, collega's, dat de heer Ovink inderdaad heel veel werk heeft gestoken in dit advies, maar ik wil misschien ook wel meegeven dat dat advies natuurlijk ook het resultaat is van een goede samenwerking tussen heel wat experten die we ook in Vlaanderen hebben op het gebied van water. Ik denk dat wat de Blue Deal betreft, de doelstelling moet zijn om de principes ervan duurzamer te maken en te verankeren. Daarnaast denk ik ook wel dat het sowieso nodig zal zijn om daar, ook richting volgende legislatuur, de nodige financiële middelen voor te hebben. We hebben nu de middelen voor deze legislatuur, maar het is natuurlijk de bedoeling om dat ook in de volgende legislatuur te doen. Maar het zal aan de volgende ploeg zijn om daarover te oordelen.

Wat de WORG's (watergevoelige openruimtegebieden) betreft, weet dat ik die ook zal aanduiden, zodra het instrumentendecreet is goedgekeurd, waarvan ik hoop dat dat ook snel zal gebeuren in het parlement.

Collega Schauvliege, u overdrijft als u zegt dat er nog massaal gebouwd wordt in de signaalgebieden. U hebt die cijfers opgevraagd in tal van schriftelijke vragen. Ik heb daar ook heel duidelijk in uitgelegd dat het meestal gaat over verbouwingen en kleine constructies of wijzigingen aan het reliëf en aan wandelpaden. U moet daar ook wel wat correct in zijn omdat ik u de cijfers heb bezorgd.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, ik denk dat we nu in een periode van extreme droogte zitten en vorig jaar was er de waterbom. Ik denk dat niemand hier ook maar twijfelt aan de noodzaak om dringend actie te ondernemen om ruimte voor water te voorzien. De twee problemen, droogte en overstroming, zijn twee keer hetzelfde probleem. Ze zijn de keerzijde van elkaars medaille, als ik het zo mag uitdrukken. Ik denk dat niemand hier ontkent dat het belangrijk is om echt actie te ondernemen om ruimte voor water te voorzien.

U kondigt een Blue Deal-decreet aan, maar als ik het goed begrijp, gaat dat Blue Deal-decreet eigenlijk – en u hebt dat nogmaals bevestigd – over budgetten vrijwaren. Budgetten zijn natuurlijk nodig, koken kost geld, maar we hebben een aantal instrumenten klaarliggen die we gewoon niet inzetten. De bouwshift is nog altijd niet beslist; er is een krokusakkoord; er is een lijn uitgetekend, maar de echte wetgeving komt er niet. Henk Ovink zegt dat het echt noodzakelijk is om de watergevoelige openruimtegebieden te vrijwaren, maar dat doen we nog altijd niet.

Er zijn 571 vergunningen verleend op 2 jaar tijd in die watergevoelige openruimtegebieden. Minister, u gelooft toch zelf niet dat dat gaat over verbouwingen. Dat gaat over gebieden waar niet gebouwd mag worden, dat gaat dus niet enkel over verbouwingen, dat gaat over nieuwbouw. Dat gaat ook niet alleen over wandelpaden. Ik geloof dat daar wel eens een wandelpad kan tussen zitten, maar het gaat over bouwen van huizen op plekken waar ze niet thuishoren en wij blijven dat toestaan. Dat moet gedaan zijn. Die regelgeving ligt klaar en ligt sinds 2018 op tafel. U belooft voortdurend dat die er zal komen. Het instrumentendecreet is onderhandeld en ook al zijn we het inhoudelijk totaal niet eens met dat instrumentendecreet, we hebben absoluut tools nodig om die watergevoelige openruimtegebieden te vrijwaren van bebouwing.

Doe dat eerst en zorg ervoor dat al die studies, die zeer waardevol zijn, niet in de schuif belanden, stof liggen te vergaren, want het probleem is urgent. Ik denk dat u niet kunt ontkennen – we zitten vandaag allemaal te puffen en te zweten – dat het heel droog is in Vlaanderen. Vorig jaar was het aan het overstromen, laat ons alsjeblieft niet wachten op een volgende waterbom om dan nog maar eens een studie te bestellen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het uitstel van de beslissing van de Vlaamse Regering in het Ventilusdossier – 3668 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Minister, in het voorjaar van 2021 – ondertussen al meer dan een jaar geleden – stelde de Vlaamse Regering een intendant aan om de vele vragen van de burgerplatforms over de Ventilusverbinding te beantwoorden en te bemiddelen tussen de verschillende stakeholders. Ook al een tijd geleden, eind februari, bezorgde de Ventilusintendant, Guy Vloebergh, zijn rapport aan u, als

bevoegd minister. Op 16 mei communiceerde hij voor het eerst extern over zijn rapport. Hij had een heel helder standpunt op dat moment: "Bovengrondse lijnen zijn op dit ogenblik de enige technische oplossing om een robuust en toekomstgericht elektriciteitsnet uit te bouwen dat de energietransitie kan realiseren." Daar is weinig ruimte voor interpretatie. Verder roept hij vooral op om ook snel een keuze te maken, om de onzekerheid weg te nemen. Vandaag zijn tienduizenden mensen in West-Vlaanderen al veel te lang ongerust.

Hoewel u als minister begin maart in de commissie aangaf dat u slechts enkele weken nodig had – en dat zei u in mei eigenlijk opnieuw, dat u niet veel tijd nodig ging hebben, dat het geen kwestie van maanden was, maar van enkele weken –, stellen we toch vast dat de Vlaamse Regering afgelopen vrijdag opnieuw geen beslissing kon nemen. We hebben nu wel vernomen dat er met de burgemeesters nog overleg gevoerd zal worden, maar minister, over dit dossier heb ik toch nog enkele vragen.

Welke afspraken werden er verder nog over Ventilus gemaakt in de schoot van de Vlaamse Regering? Er wordt af en toe gezegd dat er geen bijkomend onderzoek meer zal gebeuren. Is dat het geval of niet?

Welke extra flankerende maatregelen worden er gevraagd en waaraan wordt er dan gedacht?

Overweegt u om vanuit de Vlaamse Regering zelf ook bijkomende flankerende maatregelen te voorzien?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u wel, collega Aerts.

U weet dat het dossier inderdaad door de regering besproken is en dat de Vlaamse Regering heeft beslist dat we, aan de hand van het rapport van de intendant – en hiermee is zijn opdracht dan ook afgerond – en wat concrete flankerende maatregelen die we ook in de schoot van de regering besproken hebben, in de zomer de burgemeesters in West-Vlaanderen zullen spreken. We zullen dat doen, de viceministers-presidenten, de minister-president en ikzelf.

Sta mij toe om niet in te gaan op de flankerende maatregelen die we intern met de Vlaamse Regering besproken hebben, want dat zou, denk ik, niet netjes zijn naar de burgemeesters toe. We willen het op de eerste plaats met hen aftoetsen.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Dat was een zeer kort antwoord, in tegenstelling tot de vorige vragen.

Minister, de open hand van de Vlaamse Regering wordt niet zo positief onthaald, als we de pers mogen geloven of als ik collega Dochy – die hier ook 'in de Zoom' zit – mag geloven in de pers. Daar wordt eigenlijk gezegd dat als er geen verder onderzoek wordt gepleegd, men niet overstag gaat. Ik heb het gevoel, minister, dat de in die regio betrokken burgemeesters vooral de hakken in het zand zetten. Dat vind ik bijzonder opmerkelijk, op een moment dat duidelijk wordt dat nieuwe windturbines en zonneparken vandaag geen garantie meer bieden om constant elektriciteit te produceren en dat ook bedrijven geen permanente aansluiting meer krijgen in West-Vlaanderen omdat het net oververzadigd is.

Ik vind dat opmerkelijk, na al het gevoerde onderzoek dat al gebeurd is. We hebben het verslag van de intendant, maar er was daarvoor ook al het onderzoek van Elia – dat gecontesteerd werd. Dan zijn er nog twee bijkomende onderzoeken gebeurd,

door het departement Omgeving en nog een ander studiebureau, en die conclusies zijn bijzonder helder. En dan zie ik, minister, dat het openbaar onderzoek van de eerste fase nog maar in 2019 afliep en dat we nu, drie jaar later, nog altijd tijd moeten kopen, en dat dan het argument is dat u gaat spreken met de burgemeesters, terwijl u dit rapport al vijf maanden in handen heeft. Ik ging ervan uit dat u op dat moment al de nodige gesprekken daarover aanging.

Daarbovenop komt dat ook de intendant, 25 West-Vlaamse burgemeesters en de gouverneur hebben samengezeten. Ik had het vermoeden dat dit al was afgestemd met de burgemeesters zelf. Minister, mijn vraag daarover is of u de afgelopen maanden, sinds het bekendmaken van het rapport door de intendant, die tijd gebruikt hebt om ook met een aantal van de burgemeesters samen te zitten.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik zal letterlijk herhalen wat collega Aerts zegt: 'Ik vind het opmerkelijk dat men in West-Vlaanderen nog altijd niet begrepen heeft dat we deze nodig hebben voor de windturbines op zee.' Ik vind het zeer belerend dat u gaat zeggen wat ze in West-Vlaanderen moeten doen en dat u dat opmerkelijk vindt. Wel, ik vind het ook opmerkelijk dat alle West-Vlamingen kerncentrales willen behouden, maar dat er nog altijd een federale minister is die dat niet begrepen heeft. Dank u.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Collega Gryffroy, die laatste opmerking is natuurlijk een beetje naast de kwestie. Er was ooit een Romeinse senator die elke tussenkomst besloot met: 'Bovendien ben ik van mening dat Carthago vernietigd moet worden.' Uw Vlaams pleidooi in het Vlaams Parlement om koste wat het kost het woord kernenergie te laten vallen, doet er enigszins aan denken.

Collega's, in deze vraagstelling heeft de minister een keurig traject gelopen. Uiteraard is de impact groot en is er tijd nodig om alle elementen in kaart te brengen. De objectivering van het dossier door de intendant heeft daar zeker toe bijgedragen. Minister, u kent ons standpunt en u hebt in ons een medestander om dit dossier op een correcte manier vlot te trekken.

Sta me toe nog dit element in het debat te brengen. Ik denk dat het op dit moment heel belangrijk is om aan de bevolking van West-Vlaanderen die potentieel getroffen wordt door een traject, snel duidelijk te maken over welk traject het zal gaan, over hoeveel percelen het exact gaat en welke flankerende maatregelen er voor deze mensen in het verschiet liggen. Wanneer de dingen concreet worden, kan men beter het individuele tegen het collectieve belang afwegen. Collega Gryffroy, zelfs met een kerncentrale in West-Vlaanderen is een versterking van het netwerk nodig.

Minister, ik denk dat het goed is dat u gestaag verder werkt en probeert om zoveel mogelijk lokaal draagvlak te creëren maar ook de omvang van het project te reduceren tot zijn reële omvang om op die manier de vele West-Vlamingen die door het uiteindelijke traject niet zullen worden getroffen, meteen gerust te stellen.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u, collega's. Ik neem nota van de verschillende tussenkomsten. Gelet op de gevoeligheid van het dossier moeten we in de zomer alles op alles zetten om een goed overleg te hebben met de lokale gemeenschap om nog eens naar hun bezorgdheden te luisteren en met hen te kijken wat de Vlaamse Regering kan doen en wat flankerend beleid inhoudt. Vervolgens zal in september het dossier opnieuw in de ministerraad komen om het verder te bespreken.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Ik stel vooral vast dat er nu nog geen antwoorden worden gegeven op vragen over dit dossier. Ik vind dat op zich jammer, vooral omdat het al zo lang duurt en het inderdaad belangrijk is om die duidelijkheid te verschaffen aan de inwoners. Ik zie collega Gryffroy zuchten, maar dit proces is drie jaar ver en we zitten in stap 2 en we moeten naar stap 13. Er komen nog tal van momenten om bij te sturen, maar cruciaal is dat het aantal tracés verminderd wordt en dat er duidelijkheid komt over wie er effectief wordt getroffen. En ja, we moeten absoluut voor mensen die geconfronteerd worden met de nadelen ervan, voorzien dat zij ruim worden gecompenseerd. Dat is absoluut noodzakelijk. Elia heeft daar fondsen voor. Wat mij betreft mag de Vlaamse Regering daar absoluut nog een stuk bovenop doen, maar het is wel belangrijk dat we die stappen zetten.

Ik hoop dus echt dat we hier in september een stap vooruitgaan en we eindelijk naar stap 3 van de 13 kunnen gaan, want er is nog heel wat werk aan de winkel op dit moment. De bevoorradingszekerheid en de hernieuwbare energie en de elektrificatie van West-Vlaanderen, maar eigenlijk van heel Vlaanderen, is bedreigd door dit continu uit te stellen. Dat blijkt uit alle onderzoeken die tot nu toe gevoerd werden.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oversubsidiëring van zonneparken via groenestroomcertificaten
– 3620 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oversubsidiëring van zonneparken
– 3623 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oversubsidiëring van grote zonneparken
– 3649 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Minister, onze energiefactuur swingt de pan uit door de hoge prijzen van elektriciteit en gas. Er zitten nog steeds heel wat Vlaamse heffingen in die factuur. Een half jaar geleden kondigde u aan om iets te doen aan de oversubsidiëring van grote zonnepaneelparken, een knip in de certificaten, zeg maar, van 1,2 miljard euro. Dat zou een verlaging van zo'n 37 euro op de factuur kunnen betekenen. Daar dringt de PVDA al heel lang op aan, en we zijn blij dat er stappen rond ondernomen worden. Afgelopen vrijdag heeft de regering uw plannen daarvoor goedgekeurd.

Recent heeft het adviesbureau Oxera in opdracht van het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) een studie gepubliceerd naar de hoge winsten van die zonnepanelen, waar jammer genoeg wat vraagtekens bij worden geplaatst. Het is nog altijd niet de audit op de grote zonnepaneelinstallaties en de financiering van de groenestroomcertificaten die we al een tijdje vragen, maar het is een begin.

Over die studie heb ik een aantal vragen, minister. Hoe interpreteert u de resultaten van de studie van het VEKA? Hoever staat u met het plan om groenestroomcertificaten af te romen? Ik heb begrepen dat dit besproken is op de ministerraad.

Kunt u de studies delen waarmee u aan de slag gaat? Welke bijkomende studies/-audits wilt u nog laten uitvoeren? Bent u van plan om de aangekondigde knip van 1,2 miljard euro bij te stellen naar aanleiding van de studie van het VEKA?

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Minister, ik zal de toestand niet opnieuw uit de doeken doen, maar focussen op de vragen.

Er komt wel wat feedback van onder andere ODE, de sectororganisatie, dat niet enkel de grote bedrijven getroffen worden maar ook heel wat andere instellingen. Blijkt uit de studie of ook scholen, woonzorgcentra, lokale besturen of intercommunales overgesubsidieerd werden via groenestroomcertificaten? Wordt er dan voor hen een alternatieve behandeling uitgewerkt? Is dat juridisch überhaupt mogelijk?

Maakt de studie een onderscheid tussen parken die nog aan de oorspronkelijke eigenaar toebehoren en parken die ondertussen vervreemd werden? En werden er voor die laatste categorie nog bijkomende juridische inzichten verkregen?

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Voorzitter, volgens de studie is er grote oversubsidiëring. Dat wisten we al. Het consultancybureau Oxera heeft geconcludeerd dat maar liefst 74 procent van de uitgekeerde groenestroomcertificaten in werkelijkheid oversubsidies waren. Dat wil zeggen dat er meer belastinggeld werd uitgekeerd dan zou hebben volstaan om een jaarlijks rendement van 8 procent te halen.

Minister, u kondigde eerder al aan te willen knippen in deze riante winsten van grote zonneparken. Dat leidde tot ophef bij de tweehonderd bedrijven die geviseerd zouden worden door een dergelijke beslissing. Zij spraken van contractbreuk, niet onbegrijpelijk, en beweren de maatregel te zullen aanvechten. De CEO van Katoen Natie, Fernand Huts, waarschuwde al voor "desastreuze electorale gevolgen" als u uw planen doorzet om te knippen in die veel te riante winsten door de oversubsidiëring, natuurlijk een gevolg van de klimaatwaanzin van de traditionele partijen uit het verleden.

Hoe zult u ervoor zorgen dat de wijziging van de beloofde ondersteuning voor in totaal tweehonderd bedrijven juridisch waterdicht zal zijn?

Hebt u nog overleg gepleegd met de betrokken bedrijven? Zo ja, wat was uw conclusie? Zo neen, plant u nog overleg in de hoop of de wens een juridische uitputtingsslag te vermijden?

Hoe plant u te vermijden dat er in de toekomst ooit nog dergelijke oversubsidiëring kan plaatsvinden? Zult u dat principe wettelijk kunnen verankeren?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: De economische studie, die door Oxera werd uitgevoerd in opdracht van het VEKA, was erop gericht om de conformiteit met de Europese staatssteunregels aan te tonen. Deze studie toont aan dat er sprake is van een systematische en soms substantiële structurele overcompensatie voor referentie-installaties op basis van zonne-energie met een startdatum voor 1 januari 2013, via de toekenning van groenestroomcertificaten. Er werden in deze studie geen conclusies over het juridische luik gemaakt. Wel is belangrijk dat deze studie gebaseerd is op modellen die de Europese Commissie zelf gebruikt om overcompensatie te berekenen.

Gelet op het feit dat het systeem inzake certificatensteun onderworpen is aan Europeesrechtelijke staatssteunregels, en conform deze regels lidstaten erop moeten toezien dat steunregelingen geen aanleiding geven tot ongeoorloofde overcompensatie, wordt thans een bijsturing van het certificatensysteem voorgesteld.

Een ontwerp van decreet tot wijziging van het Energiedecreet van 8 mei 2009, wat betreft het stelsel van de groenestroomcertificaten, werd vorige vrijdag dan ook voor de eerste keer principieel goedgekeurd. Het voorstel wordt nu voor advies naar de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (Minaraad) gestuurd.

De studie gaat enkel in op de vraag of er sprake is van overcompensaties voor referentie-installaties met een startdatum voor 1 januari 2013. Er werd door Oxera geen berekening gemaakt van de geraamde besparingen als de Vlaamse overheid zou ingrijpen op het bestaande systeem voor de toekenning van groenestroomcertificaten. Op basis van de studie werd het indicatief aangekondigde bedrag van besparing aan subsidies daarom niet bijgesteld.

De economische studie naar overcompensaties werd uitgevoerd aan de hand van een aantal referentie-installaties zonder te differentiëren naar de certificaatgerechtigde of begunstigde van de steun. Er dient immers op te worden gewezen dat het Hof van Justitie in het verleden de activiteit van de productie en verkoop van elektriciteit, inclusief via terugleververgoeding of terugdraaiende teller, als een economische activiteit heeft aangeduid. Doordat het principieel dus als een 'economische activiteit' wordt beschouwd, vallen ook andere instanties dan de zuivere 'ondernemingen' – bijvoorbeeld overheden – wat betreft die activiteit principieel onder de toepassing van de staatssteunregels. Om die redenen is er geen redelijke verantwoording om dergelijke gevallen buiten beschouwing te laten als zij meer steun dan de de-minimisdrempel van 200.000 euro ontvangen. Er werd in het licht van de studie dan ook geen alternatieve behandeling uitgewerkt voor scholen, woonzorgcentra, lokale besturen of intercommunales.

De economische studie van Oxera maakt geen onderscheid tussen installaties die aan de oorspronkelijke certificaatgerechtigde toebehoren en installaties die ondertussen werden vervreemd. Het is zo dat uit de studie is gebleken dat de steun die per certificaat wordt toegekend, te hoog is. Deze vaststelling geldt ongeacht de vraag wie certificaatgerechtigde of eigenaar van de productie-installatie is.

Een onderscheid op basis van vervreemding lijkt bovendien vanuit staatssteunrechtelijk oogpunt problematisch. In randnummer 56 van de richtsnoeren staatssteun ten behoeve van klimaat, milieubescherming en energie wordt gesteld dat steun kan worden toegekend "mits het totale bedrag aan steun voor een project of activiteit niet leidt tot overcompensatie". In randnummer 48 wordt voorts verduidelijkt dat het steunbedrag niet hoger mag liggen dan de nettomeerkosten van het gesteunde project. Overcompensatie wordt met andere woorden bekeken op projectniveau; in het geval van groenestroomcertificaten moet de steun voor de productie-installatie worden beschouwd, ongeacht of de installatie ondertussen is vervreemd.

Het valt onmogelijk met de Climate, Energy and Environmental Aid Guidelines (CEEAG) te verenigen dat slechts een deel van de steunperiode voor het project in rekening genomen wordt als er tijdens de steunperiode een wijziging komt in de eigendom van de productie-installatie. De overdracht van installaties naar een nieuwe eigenaar betekent uiteraard niet dat men aanspraak zou kunnen maken op meer staatssteun. Dit volgt ook uit het feit dat het bestaan van de overcompensatie wordt gekoppeld aan de waarde van de certificaten in kwestie.

De juridische soliditeit van de voorgestelde wijzigingen is van groot belang. Uit een juridische analyse, waarbij de Vlaamse overheid continu is bijgestaan door twee advocatenkantoren met uitgebreide expertise in het domein van het Europees staatssteunrecht, volgt dat een wijziging van het certificatensysteem thans niet enkel aanbevolen, maar zelfs vereist is. De inkorting van de steunperiode voor installaties met startdatum vóór 1 januari 2013 stoelt immers op Europese staatssteunregels waarmee Vlaanderen zich uiterlijk op 31 december 2023 moet conformeren. Aangezien

het systeem inzake certificatensteun is onderworpen aan staatssteunregels, en conform deze regels lidstaten erop moeten toezien dat steunregelingen geen aanleiding geven tot ongeoorloofde overcompensatie, wordt thans een bijsturing van het certificatensysteem voorgesteld.

Ik heb ook nota genomen van de bemerkingen die in de media werden geformuleerd door enkele certificaatgerechtigden. Er werd ook met enkele betrokken bedrijven uit diverse sectoren overlegd. Uiteraard hebben wij ook met de sector overlegd. Via de sectorfederatie ODE werd kennisgenomen van de bezwaren vanuit de sector van de zonne-energie. Het lijkt me ook logisch dat je bezwaren indient of niet gelukkig bent als men een hervorming doet die jou aanbelangt. Er kan niet worden uitgesloten dat belanghebbenden de wijzigingen aan het certificatensysteem juridisch zullen aanvechten. Daarom is het heel belangrijk dat we een juridisch solide dossier hebben, maar ik vertrouw daarop en word onder meer gesterkt door rechtspraak van het Grondwettelijk Hof. In een eerder arrest, arrest 8/2014, heeft het Grondwettelijk Hof immers vastgesteld dat wijzigingen aan het systeem inzake groenestroomcertificaten geen afbreuk doen aan onherroepelijk vastgestelde rechten in zoverre niet wordt geraakt aan de reeds toegekende groenestroomcertificaten. Een eerste juridische toets in dit dossier zal overigens het advies van de Raad van State uitmaken. Het lijkt me belangrijk dat we dat advies afwachten. Ik vind het zelf ook belangrijk dat het decreet juridisch echt goed in elkaar zit, zeker als je vermoedt dat men het sowieso zal aanvechten. We kijken dus uit naar het advies van de Raad van State.

De overcompensatie vindt plaats voor lopende steun aan productie-installaties op basis van zonne-energie met startdatum vóór 1 januari 2013. Het zijn deze installaties waarvoor we de steun willen aanpassen. Voor installaties met een startdatum na 1 januari 2013 werd door de decreetswijziging in 2012 reeds een hervorming doorgevoerd.

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Minister, ik heb daar nog twee vragen bij. Ten eerste, u zegt: geen alternatieve behandeling voor scholen, woonzorgcentra en zo verder. Dat lijkt mij toch wel belangrijk, want heel deze kwestie is gestart over de vraag wat de overheid subsidieert met die groenestroomcertificaten. Dat ze zonnepanelen subsidieert, tot daaraan toe, maar dat ze de winsten van de firma Huts subsidieert, daar is – het heeft even geduurd – iedereen het er ondertussen toch over eens dat dat geen goed idee is. Dat is natuurlijk niet het geval als het gaat over scholen en woonzorgcentra. Op sommige woonzorgcentra na worden daar geen winsten gesubsidieerd, maar bijvoorbeeld bij scholen investeringen in isolatie en zo verder. Het is dus absoluut belangrijk dat er wél een verschil in behandeling mogelijk is. Anders zal je dat toch via een andere subsidie, op een andere manier moeten vergoeden, vrees ik.

Vervolgens zijn er natuurlijk de particulieren. Ik lees dat er, indien er juridische complicaties van zouden komen, die zo ver zouden kunnen dragen dat zelfs particulieren zouden kunnen worden getroffen door die terugvordering. Mijn vraag is: kunt u absoluut uitsluiten dat dat ooit zou kunnen gebeuren? Dat kan immers natuurlijk helemaal niet de bedoeling zijn. Het zijn niet die mensen die het systeem hebben opgezet, noch zijn zij het die het hebben misbruikt. Zij hebben gewoon zonnepanelen op hun dak gelegd en daar steun voor ontvangen.

Ten tweede is er de timing. Hebt u een idee wanneer dit zal ingaan? Ik heb gelezen dat het zou worden uitgesteld, dat het nog niet helemaal duidelijk is wanneer het dan wel in orde zou kunnen komen. Mij lijkt het belangrijk dat dat snel gebeurt. Beter een beetje langer wachten en een beetje meer tijd nemen, om dan meteen een goede regeling te hebben, veeleer dan een die kraakt? Het is zeker zo dat een goede regeling beter is dan een regeling die kraakt, maar ondertussen betalen

mensen zich wel blauw. Dat is geen filosofische discussie. Dat is een zeer concrete discussie voor mensen die op het einde van de maand niet rondkomen. Ik denk dat dat beter vroeg dan laat in orde komt.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Minister, ik vraag mij nog af op welke manier u in de tijd die rest nog zult omgaan met de tegenargumenten en de studie die ODE over de oorspronkelijke studie heeft gemaakt. Daarin werden immers toch wel een aantal kritieken geformuleerd. Een van die belangrijke kritieken is dat het slechts in 15 procent van de gevallen over grote bedrijven gaat die puur winst maken met die zonnepanelenparken. In de andere gevallen, als het dan gaat over scholen, lokale besturen of OCMW's, dan gaat het niet meer over winst uitkeren die terugvloeit naar de aandeelhouders. Dan gaat het over winst die op een andere manier, voor het goed van de gemeenschap wordt ingezet.

Maar ten tweede, wat ook nog belangrijk is: als zij daar nu met terugwerkende kracht op worden aangepakt, gaan die organisaties in veel grotere problemen komen dan een Fernand Huts, die die boete ongetwijfeld met veel minder of zonder moeite kan financieren. We moeten toch zien dat we met dit decreet niet als met een bazooka op een mug gaan schieten.

Versta me niet verkeerd, wij zijn absoluut voorstander om die grote zonneparken en de winsten daarop aan te pakken. Het is daarom dat mijn collega's daar in 2015 al een voorstel rond hadden ingediend. In die zin willen we dus meegaan, maar we moeten wel zorgen dat we de juiste groepen daarop aanpakken.

In verband met de zonneparken die vervreemd waren, zei u dat iedereen op dezelfde manier werd beschouwd. Ik vraag mij dan af, als de boete van zo'n zonnepark naar de nieuwe eigenaar gaat, in welke mate de oorspronkelijke eigenaar daarvan wordt vrijgesteld. Want dat is natuurlijk degene die vermoedelijk gecasht heeft in het begin en het dan voor een lagere prijs heeft doorverkocht. Die haalt dus eerst alle winst binnen en verkoopt het dan. En het zal uiteindelijk de nieuwe eigenaar zijn die de boete moet betalen. Klopt dat? Of is er een manier om die subsidies toch te gaan terughalen bij wie ze geïnd heeft, in plaats van bij wie op dit moment de eigenaar van het zonnepark is?

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Ik zou op mijn beurt willen waarschuwen dat er toch fijnmazig genoeg te werk moet worden gegaan, zodat hier inderdaad geen mensen mee worden geraakt die we er niet mee willen raken.

Ten tweede, minister, hebt u gewag gemaakt van 1,2 miljard euro die u zou willen knippen in de komende tien jaar. Hoe realistisch schat u dat bedrag in? U wilt dat integraal inzetten, zegt u, om kosten uit de energiefactuur te halen. Hebt u al een idee van hoe u die 1,2 miljard euro dan precies in die energiefactuur zult verwerken? Want laat ons niet vergeten met wat voor een verschrikkelijk onrechtvaardige situatie we vandaag zitten. We hebben torenhoge energiefacturen voor de gewone man en vrouw in de straat, terwijl bedrijven zoals Katoen Natie grote winsten hebben gemaakt en nog altijd maken op de kap van diezelfde mensen. Dat is dus het fameuze klimaatbeleid van de afgelopen jaren dat is gevoerd door de traditionele partijen. Die zouden zich daar trouwens diep voor moeten schamen. Dat men dat niet heeft kunnen voorzien, getuigt natuurlijk van een waanzinnige domheid.

En hoe wilt u tot slot garanderen – en ik hoop dat u dat wilt en kunt garanderen – dat dat soort beleid van oversubsidiëring zich in de toekomst nooit meer zal voordoen? Want de mensen zijn daar echt kwaad over. En ik geloof toch dat elke politicus

ziet hoe onrechtvaardig dat is en hoe dat bij de meeste mensen echt grote frustraties teweeg heeft gebracht.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, u hebt in ons een grote medestander om oversubsidiëring aan te pakken. Oversubsidiëring verstoort de markt en zorgt voor onrechtvaardigheid. Het is dus evident dat we dat moeten aanpakken. Dat staat buiten kijf.

Natuurlijk moeten we er ons in het oplossen van een slecht systeem voor hoeden om een ander slecht systeem in de plaats te zetten dat voor bijkomende of andere onrechtvaardigheden zorgt. U hebt een juridische uiteenzetting gegeven die ik voor een deel wel kan volgen, maar waar ik toch nog een aantal bedenkingen bij heb. Kunnen we een onderscheid maken tussen de grote en de kleine parken? Gaan we dat kunnen volhouden? De de-minimisregel geldt immers voor bedrijfseconomische activiteiten, niet voor projecten. En de subsidies zijn natuurlijk wel op projecten geënt. Daar ben ik een beetje bezorgd over.

En hoe zit het dan vooral met de burgercoöperaties en degenen die een park gekocht hebben van de oorspronkelijke eigenaar en die dus niet kunnen genieten, zoals collega Aerts ook al heeft aangehaald, van die grote subsidies en dus eigenlijk maar gewoon aan bedrijfseconomische systemen draaien?

Minister, dat zijn een paar bezorgdheden over de selectiviteit van de maatregel, om niet het kind met het badwater weg te gooien en om geen bijkomende onrechtvaardigheid te installeren. Maar uiteraard zijn wij grote medestander om oversubsidiëring aan te pakken. Het is niet de bedoeling om rijke mensen nog rijker te maken met subsidies, maar wel om meer rechtvaardige en meer duurzame energie in Vlaanderen te krijgen.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik denk dat de minister zeer goed heeft benadrukt hoe complex het juridisch is. Ze wenst een degelijk juridisch stuk vast te krijgen, en doet daarvoor ook een beroep op de Raad van State. Collega Aerts vroeg of ook de intercommunales erin betrokken zijn. Om te duiden hoe complex het kan zijn: ik heb deze namiddag, net als een aantal collega's, een mail gekregen van de Intergemeentelijke Vereniging voor duurzaam Afvalbeheer regio Mechelen (IVAREM), de afvalintercommunale in de regio Lier-Duffel-Mechelen. Zij schrijven letterlijk in hun brief dat ze inderdaad overwinst hebben, en dat ze die gebruikt hebben om hun afvalbeleid te ondersteunen. Dat is nobel. Ze hebben er iets nuttigs mee gedaan. Het was geen winst die naar de bedrijfsleider gegaan is. Anderzijds gebeurt het ondersteunen van het afvalbeleid op basis van de ontvangst uit de groenestroomcertificaten wel op kosten van alle burgers in Vlaanderen. Ik vind het moeilijk om te zeggen dat een intercommunale of zelfs een school daar goede dingen mee doet – en ik kan collega D'Haese daarin volgen – want het is wel verrekend in het elektriciteitstarief. Dat maakt de situatie nog zoveel complexer en zoveel moeilijker. Dan denk ik dat het hier van het allergrootste belang is dat het juridisch advies dat moet worden ingewonnen via de Raad van State en de andere adviezen die dan moeten volgen uitermate robuust moeten zijn.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u, collega's. Jullie weten dat we de afgelopen maanden redelijk lang naar de regelgeving hebben gekeken, ook naar de verschillende gevallen. Het probleem is dat het onmogelijk is om een aparte behandeling te voorzien voor eender welke sector. Dan maak je juridisch niet-robuuste regelgevingen, die heel snel kunnen worden aangevallen. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. Als je een

regelgeving maakt, dan moet ze ook voldoende juridisch robuust zijn. Het was onmogelijk om tussen de verschillende certificaatgerechtigden een onderscheid te maken.

De reden waarom we met de de-minimisregel werken, is dat de particulieren daar niet onder vallen. Collega D'Haese zal het wel beamen. Bij de gezinnen of particulieren is er niemand die kan genieten van meer dan 200.000 euro staatssteun op drie jaar.

Collega Aerts, alle certificaatgerechtigden zijn ondernemers in de zin van het staatssteunrecht. Er is geen sprake van terugwerkende kracht. Er wordt dus geen afbreuk gedaan aan de verleende rechten. Ik denk dat dat ook een belangrijk gegeven is. Dit oversubsidiëringsbeleid kan zich ook niet meer voordoen, gezien we nu ook de kosten van de ondersteuning op de begroting nemen, die heel transparant is. De begroting wordt jaarlijks door iedereen gezien en goedgekeurd in het parlement. We werken ook met een eenmalige investeringspremie voor pv's. We hebben ook een call met gesloten enveloppes gehad over de meest kostenefficiënte projecten. Voor de rest bouwen we tegen 2025 de exploitatiesteun via groenestroomcertificaten ook volledig af voor wind. De steun voor certificaten voor warmte-krachtkoppeling (WKK) stopt al vanaf 1 januari 2023.

Ik denk dat overwinsten niet dienen om allerlei beleid te ondersteunen: afvalbeleid, school, woonzorgbeleid of wat dan ook. We moeten de elektriciteitsfactuur maximaal ontvetten, om zo de energietransitie te stimuleren. Ik heb ook vaak geluisterd naar jullie tussenkomsten in het parlement. Ik denk dat elke politieke partij er toch van overtuigd is dat we de energiefactuur moeten verlichten, en dat we de zaken die er eigenlijk niet in thuishoren, moeten uithalen. Ik probeer dat zo goed mogelijk te doen, natuurlijk op een consequente manier. Ik probeer regelgeving en regels te vinden op basis waarvan je dat kunt doen. Hier gaat het over staatssteunrecht, en helaas kunnen we geen onderscheid maken naar gelang de certificaatgerechtigden.

De ongeoorloofde uitzondering heeft tot gevolg dat de hele regeling zo in elkaar zit. Ik wil dat ook nog eens benadrukken. Ik denk dat het van belang is dat we juridisch een goede basis hebben. We mogen het gelijkheidsbeginsel ook niet schenden, want we weten dat het decreet wordt aangevochten. Ik zou het decreet ook aanvechten als je opeens tientallen miljoenen euro's aan subsidies niet meer krijgt. Dat zal dus waarschijnlijk wel gebeuren. Ik denk dat het wel van belang is dat we dan een decreet opstellen dat juridisch zo goed mogelijk in elkaar zit, en dat hebben we nu gedaan. Dit zal nu naar de adviesraden gaan en ook naar de Raad van State. Want ik vind het heel belangrijk dat we ook kijken wat de Raad van State zegt, zodat we kunnen kijken of dit al of niet voldoende robuust is. Ik denk dat we toestanden zoals met de terugdraaiende teller ook wel moeten vermijden.

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Minister, rond de timing is het mij nog niet helemaal duidelijk, rond het onderscheid wel. En dat is toch een spijtige zaak. Het is absoluut niet de bedoeling dat je via de energiefactuur op die manier scholen of woonzorgcentra gaat ondersteunen. Het is wel zo gebeurd. Ze hebben ook geen pot waaruit ze dat kunnen halen, en het is ook niet weggeschreven naar aandeelhouders. Dat is toch wel een essentieel onderdeel, dus ik hoop dat daar toch nog inspanningen kunnen worden geleverd om ervoor te zorgen dat zij daar niet de dupe van worden.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Wij zijn voorstander van het aanpakken van overwinsten van grote zonneparken. Maar tegelijkertijd moeten we wel waakzaam zijn over alle organisaties die dat te goeder trouw gedaan hebben, die geloofden in het kader van de Vlaamse overheid, en die niet de grote winstenmarges hebben om die dingen nu ineens opnieuw te gaan ophoesten.

De Vlaamse Regering heeft dit kader gecreëerd, en nu komen we daarop terug. Maar als de kleine, goedbedoelde initiatieven daar dan nu op afgestraft worden, met terugwerkende kracht, dan vrees ik dat daar een gigantische negatieve terugval komt, waar we ook het einde nog niet van gezien hebben. Minister, ik hoop dat we alleszins nog goed bekijken hoeveel er nu effectief naar die grote winstparken van bedrijven gegaan is, en hoeveel er naar die anderen gegaan is, zoals woonzorgcentra, lokale besturen, intercommunales, scholen. Zo kunnen we daar duidelijk het onderscheid in krijgen, en kunnen we goed zien dat dit effectief een zinvolle maatregel is, waar we ook het doel mee bereiken dat we met dit decreet willen bereiken.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Wij wachten in spanning af, maar ik moet zeggen: hoe meer we het erover hebben, hoe sceptischer ik word over de uitkomst van dit kluwen. Ik hoor hier ook iedereen herhalen, en terecht, hoe complex het juridisch wel is en hoe moeilijk het wel is, en op sommige vlakken ook onmogelijk om juridisch een onderscheid te gaan maken. Dus nogmaals: ik zie dit zeer sceptisch tegemoet.

De rechtszekerheid die burgers en ook bedrijven verwachten van een overheid, van een Vlaamse Regering, wordt hier eigenlijk gehypothekeerd. Mensen krijgen met dit dossier geen goed beeld van de politiek in haar geheel, en zeker niet van de Vlaamse Regering. Misschien had u vele jaren geleden – u kunt dat opzoeken in de verslagen van het parlement – al naar het Vlaams Belang moeten luisteren, want wij hebben jaren geleden al gewaarschuwd voor dit hele systeem, dit slechte systeem van groenestroomcertificaten. Wij hebben dat nooit, nooit willen invoeren.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over Mijn VerbouwPremie voor stookolie- en gasketels
– 3634 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Voorzitter, deze vraag om uitleg dateert ondertussen al van twee weken geleden. Het was vooral eind juni dat het, naar aanleiding van het veranderende subsidiesysteem, in de pers aan bod kwam. We hebben het al eerder in de commissie besproken: het klopt dat we met de nieuwe premies nog steeds gascondensatieketels blijven subsidiëren, weliswaar niet meer voor iedereen, maar toch nog steeds voor een grote groep, vooral voor mensen die het financieel moeilijker hebben.

Ook in de Commissie Vlaams Energie- en Klimaatplan werd telkens gezegd dat het geen goed idee is en dat we op deze manier een lock-in aan het betonneren zijn om gastoestellen te gebruiken en dat net voor de meest kwetsbare groepen.

Het is nu zomer. Maar gezien de gigantisch hoge gasprijzen in Europa en het vooruitzicht dat het niet beter zal zijn in de winter – en dan druk ik mij nog zacht uit – vraag ik mij af of we op deze manier moeten blijven verdergaan.

Minister, deelt u de analyse dat de subsidies voor fossiel aangedreven verwarmingsketels voor een lock-in dreigen te zorgen die de ambitie om snel van fossiele brandstoffen af te raken, minstens zal vertragen?

Deelt u de analyse dat het voor zowel de eigenaars-bewoners uit de laagste inkomenscategorie als de verhuurders aan een sociaal verhuurkantoor veel beter zou

zijn om ineens de upgrade te maken naar een klimaatneutrale energievoorziening zoals bijvoorbeeld een warmtepomp?

Welke maatregelen wilt u nemen om het voor die laagste inkomens toch nog mogelijk te maken om bij een renovatie of vervanging van de stookolieketel niet voor gas te kiezen maar ineens de meest duurzame en meest toekomstbestendige keuze te maken, wat op dit moment ook financieel een gezonde keuze is?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega Aerts, ik wil graag benadrukken dat de steun die sinds 1 juli 2022 wordt gegeven voor verwarmingsketels op fossiele brandstoffen nog erg beperkt is. Waar we tot 30 juni met een dubbele steun zaten, is die nu gereduceerd tot één premie voor de plaatsing van een gasketel door de laagste inkomensgroep uit de Mijn VerbouwPremie.

Deze premie werd bewust behouden om een aantal redenen: ten eerste als flankerend beleid voor het recent door het Vlaams Parlement ingevoerd stookolieverbod en ten tweede uit veiligheidsoverweging en milieuoverweging. Het is te verkiezen dat men een oude en soms onveilige niet-condenserende gasketel vervangt. De overschakeling naar een nieuwe condenserende gasketel kan een impact van minstens 25 procent hebben. De derde reden is de betaalbaarheid voor de laagste inkomensgroep. Een warmtepomp laten plaatsen is helaas niet voor elk huishouden betaalbaar.

Dus ja, we bouwen fossiele brandstoffen af, maar helaas zal dat niet onmiddellijk lukken. We zijn de koers van de tanker aan het wijzigen, maar ik zal dat niet op een abrupte manier doen.

Het geven van een premie voor een gascondensatieketel voor de laagste inkomensgroep is zeker geen ideale keuze – dat heb ik ook niet gezegd –, maar eerder een pragmatische. Zeker de dag van vandaag kunnen we dat wel verantwoorden. Het gaat over de keuze tussen helemaal niets doen met een oude en inefficiënte verwarmingsinstallatie die nog jaren kan blijven draaien of het plaatsen van een veel efficiëntere installatie op aardgas.

Het upgraden van alle woningen van eigenaars die behoren tot de laagste inkomensgroep of SVK-verhuurders (sociaal verhuurkantoor) naar een woning die geschikt is voor een warmtepomp is absoluut een nobel doel.

Met een ondersteuning tot 50 procent van heel wat investeringen voor die doelgroep, een hogere premie voor warmtepompen en een renteloze Mijn VerbouwLening tot 60.000 euro af te betalen op 25 jaar, is er nu een goede mix van instrumenten beschikbaar om bij die doelgroep de renovatiegraad te versnellen.

We mogen ook niet vergeten dat bij de laagste inkomensgroep heel wat gepensioneerden horen. Niet iedereen van die doelgroep heeft nog zin om de woning zwaar te verbouwen om die klimaatneutraal te maken, maar wil er wel nog zo lang mogelijk comfortabel blijven wonen. De grondige renovatie zal meestal helaas pas voor de volgende eigenaar zijn.

Ik heb recent ook nog heel wat maatregelen genomen voor alle doelgroepen, maar in het bijzonder voor de laagste inkomensgroepen, om een hogere premie tot maximaal 25.000 euro te voorzien voor wie investeert in energiebesparing en de verbetering van de woningkwaliteit. Installateurs hebben sinds de laatste maanden ook heel wat werk en zullen moeten doorwerken in het bouwverlof.

De invoering van de hogere Mijn VerbouwPremie en de Mijn VerbouwLening zijn uitstekende instrumenten, zeker voor de laagste inkomensgroep, om een grondige renovatie haalbaar te maken. Daarnaast is het voor die doelgroep belangrijk dat

ze lokaal terechtkunnen met hun vragen over renovaties – dat is ook de reden waarom we de energiehuizen hebben versterkt –, gaande van premieaanvragen, vergelijken van offertes, de burenpremie en de energiescan type 2 tot de HIP-begeleiding (huur- en isolatiepremie). In de loop van volgend jaar wil ik deze instrumenten integreren tot één slagkrachtig ontzorgend instrument onder de noemer 'Mijn VerbouwBegeleiding'.

Voor de allerlaagste inkomens die geen enkele mogelijkheid hebben om een lening af te betalen, bestaat de noodkooplening. In het najaar zal een call van 36,25 miljoen euro gelanceerd worden.

Ik wil ook nog meegeven dat het bij de gascondensatiepremie gaat over een premie van 10 miljoen euro per jaar. Dat is ook voor die laagste inkomensgroep. Ik denk, collega Aerts, dat we ons moeten focussen op de grote zaken. Als ik zie dat er nog miljarden euro's gegeven worden voor gascentrales, vind ik echt niet dat we hier moeten beginnen over die gascondensatiepremie.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Ik zal eindigen bij dat laatste, mevrouw Demir. Gascentrales zijn op dit moment nog noodzakelijk voor onze energiebevoorrading, zoals u weet. De N-VA had in haar vorige plannen acht gascentrales voorzien, nu is dat teruggeschroefd naar het minimum. Het is ook veel efficiënter om elektriciteit op te wekken met gas dan dat elk gezin individueel met gas gaat verwarmen. Dat is eigenlijk een argument dat geen hout snijdt. Ik zou kunnen verwijzen naar een citaat van de heer Schiltz over de senator die telkens herhaalde dat Carthago vernietigd moest worden. Ook collega Bothuyne zei hetzelfde, dus het lijkt wel een N-VA-ziekte, vandaag maar ook andere dagen.

Het is geen ideale keuze om nog over te stappen naar gas, dat kan ik helemaal beamen, maar net voor wie het financieel het zwaarste aankomt, voorzien we nog die premies en sturen we mensen richting die duurder wordende fossiele brandstoffen. Ik denk dat we daarom vooral middelen moeten voorzien opdat ze die omslag wel onmiddellijk zouden kunnen maken en ze die stookolie niet door gas zouden vervangen. Ik denk dat we hen net meer moeten beschermen.

In verband met de aanpassing van het hele verbouw- en renovatiesysteem en de subsidies: ik denk dat het te warm is om daar uitvoerig de discussie over aan te gaan, maar als ik de cijfers van Bond Beter Leefmilieu zie dat er van de 90.000 tot 100.000 woningen die we jaarlijks zouden moeten renoveren om de doelstelling te halen om tegen 2050 klimaatneutraal en fossielvrij te verwarmen, slechts 2700 diep gerenoveerd worden, dan vrees ik dat dit opnieuw veel te kleine stappen zijn in de goede richting. We zullen een veel grotere stap moeten zetten om die klimaatneutrale en fossielvrije toekomst te halen, zeker in onze woningen, die toch bijzonder slecht scoren.

Ik heb verder geen bijkomende vragen.

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (cd&v): Collega's, als het gaat over de klimaattransitie en de stappen die we zetten, geldt volgens mij dat vele kleine stappen één grote transitie kunnen bewerkstelligen. Dat geldt ook voor deze maatregel. Eigenlijk hebben we hier vele kleine stappen samengevoegd. Met het hele systeem van Mijn VerbouwPremie en Mijn VerbouwLening hebben we echt wel een revolutie bewerkstelligd als het gaat over het ondersteunen van energierenovaties in Vlaanderen, denk ik. Daar kunnen we echt hele grote stappen in zetten.

Persoonlijk vind ik dit een schoonheidsfoutje in de hele oefening, minister; dat heb ik u al verteld. De armsten onder ons, de mensen die het het moeilijkst hebben,

gaan stimuleren om te investeren in fossiele verwarming, met de huidige aardgasprijzen, maar ook met de verwachting dat die prijzen de komende jaren niet substantieel zullen dalen? Mij lijkt het dat die mensen worden gestuurd richting dure en vervuilende verwarming.

Ik begrijp de redenen waarom de aardgascondensatieketels bij de opzet van het premiesysteem nog zijn behouden voor deze groep, want het is inderdaad de kleinste investering. Ik denk echter dat de situatie op de energiemarkt intussen zo geëvolueerd is dat we moeten bijsturen. Het budget dat hiernaartoe gaat – er worden zo toch 1500 tot 1600 ketels per jaar gesubsidieerd – moeten we bijvoorbeeld in de richting van hybride warmtepompen sturen, om ervoor te zorgen dat ook wie het het moeilijkst heeft om rond te komen, mee kan in de energietransitie en niet achterblijft met een fossiele verwarmingsbron.

Ik doe dus een warme oproep om dit elementje uit die grote hervorming van de ondersteuning van onze energierenovaties toch tegen het licht te houden en het een en ander nog bij te sturen.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Mijnheer Bothuyne, ik ben het niet helemaal eens met de redenering die u opbouwt. Zelfs als ik 1500 ketels voor de meest kansarmen zou moeten ondersteunen op deze manier, zodat ze overstappen van stookolie naar gas, dan hebben we nog altijd een goede zaak gedaan voor het klimaat.

Ik ben zelf al een paar maanden aan het bekijken of ik inderdaad een hybride warmtepomp zou kunnen aansluiten op mijn ketel, en ik kan u verzekeren: dat is geen sinecure, noch technisch, noch prijsmatig. Het gaat gemakkelijk over een investering van 10.000 tot 15.000 euro, terwijl dat voor het vervangen van een stookolieketel door een gasketel heel wat minder zal zijn.

U zegt terecht dat het hier om 1500 dossiers gaat, aan ongeveer 1800 euro, laat ons zeggen: 5 à 10 miljoen euro per jaar. Anderzijds is het federale niveau bezig met de uitbreiding van het sociale tarief, dat er eigenlijk voor zorgt dat ongeveer 400.000 gezinnen een korting krijgen op hun aardgasfactuur, van ongeveer 2500 euro per jaar. Daarmee wordt hun niet ontraden om minder te gaan verbruiken, en dat tijdens een gascrisis. Ik vind dat de twee maatregelen moeten worden samengenomen, anders heeft het geen zin. Nu gaan discussiëren over Mijn Verbouw-Premie, maar federaal een korting geven op de aardgasprijs, heeft dan ook geen zin. Vooral niet omdat ik zie dat de hybride warmtepompen momenteel, zeker prijstechnisch, nog niet de goede oplossing zijn – in de toekomst misschien wel, maar nu nog niet.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega Aerts, een gascentrale is een keuze. Het is een keuze die u hebt gemaakt als Groen. Dat is echter een ideologische discussie, dus ik ga er verder niet op in. Ik vind dat geen slimme en geen doordachte keuze, maar het is iets waar uw partij voorstander van is, dat weet ik. Vandaag de dag zeggen we aan iedereen dat we weg moeten van gas. Uw partij is de eerste om te zeggen: 'Weg van gas, weg van Poetin.' Vanaf het moment dat ik echter voor de laagste inkomens, die misschien niet in staat zijn om onmiddellijk hun hele woning te gaan renoveren of een warmtepomp te laten installeren, een kleine premie voorzie voor een gascondensatieketel, die opbrengt en ook minder vervuilt, is het kot te klein. Dat is gewoon een verschil in visie en ideologie. Gaat u de mensen die willen vernieuwen en een gascondensatieketel willen zetten dus maar zeggen dat ze geen premie meer krijgen, maar ga dan ook maar uitleggen waarom u wel voor een gascentrale bent. Mij niet gelaten, maar ik ga dat niet doen; dat vind ik niet consequent.

Laten we bijvoorbeeld even kijken naar de betaalbaarheid: ik denk dat u niet beseft wat de kosten zijn en hoe gezinnen ook werken. Ik zeg niet dat de warmtepompen op een bepaald ogenblik een doorbraak zullen kennen – ik hoop van wel, dat is ook de reden waarom we dat ondersteunen –, maar een nieuwe condenserende gasketel kan men al plaatsen voor ongeveer 1800 euro. Dat is 3000 euro min de premie van 1200 euro. Voor 1800 kan iemand die dus al plaatsen. Een hybride warmtepomp in combinatie met een fotovoltaïsche installatie loopt al snel op tot 9000 euro, dus 12.000 euro min 3000 euro aan premies.

Hoewel we dus al in mooie premies voorzien en men dit bedrag ook renteloos zou kunnen lenen bij de energiehuizen, worden mensen die een heel beperkt inkomen hebben, toch nog wat afgeschrikt. Zoals u weet, is de gascrisis er ook deze winter. De meest moderne gasketel kan deze winter het verbruik en dus ook de factuur doen dalen, zeker voor deze kwetsbare groep. De renovatie van een woning is meestal iets op lange termijn. Dat kan je nu eenmaal niet een-twee-drie doen. Ben ik zelf een voorstander? We moeten die tanker keren, zoals ik eerder heb gezegd. We zijn die ook aan het keren, maar er is ook een realiteit waar je niet omheen kunt: een deel van de bevolking kan niet onmiddellijk grondig renoveren. Ze zien dat misschien voor over tien jaar, maar zien ook dat ze voor 1800 euro wel al de allernieuwste condenserende gasketel hebben, die ook voldoende winst oplevert. Ook met de uitfasering van stookolie hebben we beslist om daar toch nog in te voorzien. Zeker met de energiecrisis van vandaag denk ik dat het afschaffen daarvan echt niet aan de orde is. Als uw partij, als uw collega's in de Federale Regering al die premies voor al die fossiele brandstoffen gaan afschaffen, dan wil ik dat zeker ook bekijken, maar 'first things first', net wat die laagste inkomens betreft.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Minister, ik zal het dus toch nog eens moeten herhalen, want ik vrees dat het door de hitte niet is doorgedrongen. Die gascentrales, dat is van acht naar twee: acht uit de N-VA-voorstellen, twee vandaag in de planning. Dat is cruciaal voor de bevoorradingszekerheid. U zegt dat dat een keuze is die Groen heeft gemaakt. Neen, dat is een keuze die u zelf hebt gemaakt, want u zat in de vorige Federale Regering en daar had al veel meer werk moeten gebeuren om die energietransitie waar te maken. Dat is echter niet gebeurd. Dat is niet gebeurd. Het is nu aan minister Van der Straeten om dat op enkele jaren recht te trekken. De vorige regering heeft daaromtrent geen inspanningen geleverd. Er was geen CRM, er was geen energiebeleid om die switch naar hernieuwbare energie te maken. U kunt dat nu elke keer draaien en keren hoe u wilt, maar dat is de essentie. Hadden de vorige regeringen meer beleid gevoerd op het vlak van energie, dan hadden we hier vandaag niet mee gezeten, maar dat is nu zo, en als u wilt dat het licht uitgaat, dan is dat voor uw rekening. Ik denk echter niet dat dat de keuze van de Vlaming is.

Wat groene energie betreft: ik vind het opvallend dat nog maar een tweetal weken geleden de N-VA in het Europees Parlement mee stemde voor het beschouwen van gas als groene energie. Wees dan ook consequent. In deze commissie altijd het ene zeggen, maar op Europees niveau altijd iets anders, dat is ook gemakkelijk.

Dan probeert u mij tot slot ook nog eens te framen – ik word er helemaal oververhit van – alsof ik premies zou willen afpakken van de mensen die het financieel moeilijk hebben. Nu breekt mijn klomp helemaal. Neen, de essentie is dat die gassubsidies niet meer mogen gaan naar mensen die het financieel moeilijk hebben. Dat zijn subsidies voor gascondensatieketels voor mensen met een laag inkomen, en dat blijft u subsidiëren. Dan zegt u dat dat niet betaalbaar is voor de mensen met een beperkt inkomen. Met alle respect, maar dat is dan vooral dé illustratie van het falen van uw beleid. Als wij hier vandaag moeten zeggen dat mensen met een lager inkomen dan maar op een gascondensatieketel moeten inzetten, omdat het niet betaalbaar is voor hen, dan is dat hét bewijs van het falen van uw beleid. Het zijn immers

net die mensen die wij zwaar moeten ondersteunen om financieel onafhankelijker te worden. Dat kan alleen maar met een goed energiebeleid, en het liefst van al door hen meteen te doen inzetten op elektrificatie, maar niet door hen nog verder in de richting van gascondensatieketels te duwen, waarvan we allemaal weten dat dat nog een lange tijd de duurste energievorm zal blijven. Ik begrijp niet dat u daaraan blijft vasthouden. Ik pik het dus niet dat u mij in die richting probeert te framen, alsof ik de mensen die premie wil afpakken. Neen, mijn boodschap is: heroriënteer die middelen, zodat mensen die het financieel moeilijk hebben, ook kunnen investeren in een warmtepomp. Laat dat niet alleen over aan de mensen die voldoende middelen hebben om een elektrische wagen te hebben, om een warmtepomp te hebben en om dan ook nog zonnepanelen te hebben. Neen, zorg ervoor dat mensen die het financieel moeilijk hebben, daar ook in kunnen investeren.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de aanpassing van het Windplan 2025
– 3675 (2021-2022)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): De aanpassing van het Windplan 2025 stond op de agenda van de afgelopen ministerraad. Het was moeilijk om last minute nog vragen in te dienen, omdat de stukken te laat vrijgegeven werden om ze helemaal in te kijken. Dit wou ik er zeker nog uit pikken, omdat windenergie, ook onshore, natuurlijk een belangrijke stap is.

De oorspronkelijke focus van het Windplan was gericht op minimale steun, en daar zegt de beslissing dat het nu gewijzigd moet worden in het zo snel mogelijk bouwen van grote windturbines op alle mogelijke geschikte gronden. Op basis van de geïdentificeerde gronden kunnen de betrokken entiteiten, eventueel met hulp van het Vlaams Energiebedrijf (VEB) voor wat betreft overheidsopdrachten, deze projecten laten ontwikkelen door geïnteresseerden. Er zijn in Vlaanderen al voldoende projectontwikkelaars met een sterk trackrecord op het vlak van windenergie.

De beslissing luidt verder dat een voorafgaand proefproject dus niet nodig is en vooral een vertraging zou zijn. Ten slotte staat in het regeerakkoord ook nog: "We responsabiliseren de verschillende overheden om op hun vastgoed hernieuwbare energie te produceren en deze projecten waar mogelijk open te stellen voor participatie." Het is van belang dat er meer wordt ingezet op burgerparticipatie.

In Nederland voorziet het klimaatakkoord van 2019 dat bij grootschalige hernieuwbare-energieprojecten op land een verplicht participatieplan op maat van de lokale gemeenschap als voorwaarde in de vergunningsaanvraag wordt opgelegd. Zo gaat bij hernieuwbare-energieprojecten in Nederland tot 50 procent van het eigenaarschap via participatie van de lokale gemeenschap, en gebeurt de uiteindelijke beoordeling door de lokale overheid.

Als de energiecrisis iets heeft aangetoond, dan is het toch wel dat burgerparticipatie in dergelijke projecten goed werkt. Volgens Renewable Energy Sources cooperative (REScoop), de federatie van burgercoöperaties voor hernieuwbare energie, betaalden coöperanten tijdens de energiecrisis gemiddeld 30 procent minder voor hun energie dan in de commerciële markt gangbaar was en is. De coöperatieven hebben vandaag moeilijkheden om nieuwe projecten op te starten, met als gevolg dat zij hun potentiële klanten moeten confronteren met een coöperatieve contractstop. Het uitgangspunt van de energiecoöperatieve is dat je alleen maar energie

kunt delen die je zelf produceert. Dus hebben zij nood aan meer coöperatieve projecten om op die manier meer aan energiedelen te kunnen doen en dus ook meer hernieuwbare energie aan betaalbare prijzen te kunnen aanbieden.

Ondertussen zijn lokaal al verschillende gemeenten zelf al aan de slag gegaan om via gemeentelijke regelgeving die burgerparticipatie te proberen op te leggen of te stimuleren, maar het ontbreken van een Vlaamse regelgeving maakt dat moeilijk en maakt ook dat die gemeentelijke initiatieven niet robuust genoeg blijken te zijn. Zo werd door de gouverneur recent nog een reglement, waarin zelfs geen verplichting werd opgenomen maar enkel een ambitie, vernietigd.

Daarom heb ik de volgende vragen voor u, minister. Welk percentage voor burgerparticipatie voorziet u in uw eigen projecten? Hebt u daar een doelstelling rond en op welke manier gaat u dat realiseren? Hoe beoordeelt u de beslissing van de Antwerpse gouverneur om het gemeentelijke reglement over die burgerparticipatie te vernietigen? De vraag is eigenlijk vooral hoe we er kunnen voor zorgen dat lokale besturen daar meer tools in handen hebben voor zij die op meer hernieuwbare energie en vooral meer gedeelde energie willen inzetten.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: We kiezen ervoor om, ook binnen de context van het recht van eigendom, de vrijheid van vereniging en het vrij verkeer van kapitaal, voor het ontwikkelen van windturbineprojecten op overheidsgronden door de entiteiten die de gronden bezitten, te werken met ondersteuning vanwege het Vlaams Energiebedrijf, waarbij burgerparticipatie ook maximaal wordt gestimuleerd.

Gelet op het karakter van de gronden en deze ondersteuning vanwege het Vlaams Energiebedrijf, moet worden gestreefd naar het zo maximaal mogelijk openstellen van deze projecten voor participatie om op die manier een voorbeeld te stellen tot gedragen ontwikkeling van windenergie op gronden van de overheid.

U hebt ook verwezen naar de beslissing van de Antwerpse gouverneur om een gemeentelijk reglement met betrekking tot burgerparticipatie te vernietigen. Wij hebben dat dossier ook bekeken. De gouverneur, Cathy Berx, heeft recent een gemeenteraadsbesluit van de gemeente Lille over burgerparticipatie bij grote hernieuwbare-energieprojecten vernietigd. Ik heb ondertussen de beslissing van de gouverneur opgevraagd, en daaruit blijkt dat de gouverneur haar beslissing op stevige juridische argumenten baseerde, die ik als jurist ook kan bijtreden.

In het in december 2021 door de gemeenteraad van Lille goedgekeurde reglement eiste de gemeente minstens 50 procent burgerparticipatie via lokale coöperaties bij windenergieprojecten. De gemeente vroeg verder aan de projectontwikkelaar om jaarlijks een bijdrage te storten in een omgevingsfonds. Met de opbrengst van de fondsen wou de gemeente initiatieven financieren waarbij de lokale gemeenschap, het klimaat of duurzame energie centraal stonden.

De gouverneur stelde in haar beslissing dat de als verplichting geformuleerde burgerparticipatie die aan de ontwikkelaars wordt opgelegd, strijdig is met het recht, meer bepaald met het recht van eigendom, de vrijheid van vereniging en het vrij verkeer van kapitaal. Zo dwong de gemeente Lille de ontwikkelaars van grote projecten van hernieuwbare energie om via burgerparticipatie een inmenging in hun eigendomsrecht en het genot van deze eigendom ook toe te staan. Dit kan volgens de gouverneur worden beschouwd als enerzijds een vorm van eigendomsberoving, en anderzijds een juridisch onvoldoende gelegitimeerde beperking van het eigendomsrecht. Gedwongen eigendomsafstand is volgens artikel 16 van de Grondwet enkel mogelijk indien deze ten algemenen nutte gebeurt, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen een billijke en voorafgaande vergoeding.

Uit de rechtspraak van het Hof in Straatsburg en van het Grondwettelijk Hof volgt dat ook bepaalde patrimoniale waarden, wanneer daartoe voldoende grondslag in het interne recht bestaat, eigendom zijn in de zin van het eerste aanvullend protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en daarom dezelfde bescherming genieten. Bovendien moet men zich er rekenschap van geven dat er contracten zijn afgesloten tussen de projectontwikkelaar en de eigenaar van de grond. Het reglement zal deze rechtsverhoudingen beïnvloeden, in zoverre een ontwikkelaar gedwongen wordt om een deel van de eigendomsrechten van de geplande turbines af te staan.

Het bestreden besluit vormde tevens een inbreuk op het recht van vereniging uit artikel 27 van de Grondwet. Tot slot werd in de gemeenteraadsbeslissing een zogenaamd vrijwillig financieel engagement gevraagd waarbij een projectontwikkelaar jaarlijks 18.000 euro per windmolen moest storten. Dit in de feiten niet zo vrijwillige financieel engagement kwam eigenlijk neer op een verkapte belasting. Op grond van het legaliteitsbeginsel moet een belastingreglement echter alle elementen bevatten aan de hand waarvan de belastingschuld kan worden bepaald en ingevorderd. Bijgevolg moet daarin het belastbaar feit, de belastingplichtige, het tarief, het aanslagjaar en de wijze van inning voldoende duidelijk worden omschreven. Dit was hier niet het geval.

Gelet op het voorgaande kan ik dan ook enkel concluderen dat, zonder afbreuk te doen aan het grote belang, het nut en de meerwaarde van burgerparticipatie, dit geen vrijbrief kan zijn om hogere rechtsnormen te miskennen. Er is in de Belgische rechtsorde dan ook een verschil tussen enerzijds burgerparticipatie aanmoedigen en faciliteren, wat ik voluit doe en wat als principe ook in de Vlaamse energieregelgeving is opgenomen, en anderzijds die burgerparticipatie verplichtend maken. Het weze duidelijk dat een dergelijk ingrijpen op eigendomsrechten, dat verplichte burgerparticipatie inhoudt, dermate fundamenteel is dat zoiets niet kan worden ingevoerd op basis van de gemeentelijke autonomie.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Wat de burgerparticipatie betreft, is het niet zo dat het helemaal verplicht werd, het werd aangeraden in de beslissing van Lille. Hoe komt het dat Nederland dit dan wel kan opleggen? Komt dat door een verschil met de Vlaamse of Belgische wetgeving? Waarom kunnen we in Vlaanderen dat Nederlands systeem niet kopiëren? Dat is mijn bijkomende vraag.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Een tiental jaren geleden heeft men iets gelijkaardigs geprobeerd in de provincie Oost-Vlaanderen voor een windmolenafbakeningszone, waarbij werd opgelegd wat het coöperatief aandeel moest zijn. Wat ik van die periode onthouden heb, is dat dit niet alleen een probleem vormt voor de Vlaamse maar ook voor de federale regelgeving. De regelgeving inzake coöperatieven en het beperken van bedragen en dergelijke zorgt ervoor dat je zoveel coöperanten nodig hebt dat dat een probleem kan worden. Onze wetgeving op dat vlak verschilt met die van Nederland.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Ik denk dat ik uitgebreid heb geantwoord, voorzitter en collega Aerts, waarom we dit niet verplicht kunnen maken. Uiteraard moeten we dat maximaal gaan stimuleren en dat doen we ook wel. Maar het verplichten botst tegen de grenzen van de wetgeving.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Ik zal uw hele antwoord er nog eens op nalezen. Maar als dat in Nederland kan, lijkt me dat iets dat we toch moeten kunnen en durven overwegen.

Ik denk dat deze commissie Klimaat en Energie heeft laten zien dat ze zich niet laat kisten door de hittegolf en dat we deze namiddag een stevige agenda afgehandeld hebben.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

Collega's, we zijn aan het einde gekomen van deze laatste commissievergadering voor het reces. Ik wens u allen een heel fijn reces toe en hoop dat we met veel nieuwe moed met nieuwe dossiers kunnen beginnen tijdens onze volgende commissievergadering op 20 september.